

NIET meenemen!

REISVERSLAG

TSCHIERTSCHEN

29 juni tot 12 juli 2003

Medewerkers:

Dagverslagen	Ferdi, Simmy, Henk M, Miep, Christien, Nicoline, Wim, Margriet, Gerrit, Joke, Marrie, Jennie, Annie, Gré.
Plantenlijst	Ger van Zanen Heel veel determinatiewerk is vooral verricht door Ger, Annie, Jennie en Margriet.
Vlinderlijst	Ed van der Zwet
Vogellijst	Ed van der Zwet
Andere dieren	Ed van der Zwet
Mossen	Henk Mandemaker
Tekeningen	Elizabeth Baerselman
Lay out	Gré Stelling

Vooraf.

Dit is het verslag van onze KNNV-reis naar Tschierschen (1340 m) van 29 juni 2003 tot 11 juli 2003.

We verbleven gedurende de hele reis in hotel Alpina.

De heen-en terugreis werden per bus gemaakt.

Het hotel beschikt over 2 kleine busjes. Van deze busjes hebben we vaak gebruik gemaakt om ons naar de diverse excursiegebieden te brengen en/of op te halen.

Er zijn heel veel planten gevonden en gedetermineerd. Ger van Zanen heeft de plantenlijst gemaakt. Ed van der Zwet heeft veel vlinders op naam gebracht en in een lijst verwerkt. Hij maakte ook de vogel- en de faunalijsten. Henk Mandenmaker deed dat voor de korst- en andere mossen.

Henk Pijpers heeft vooral snuitkevers gevangen en enkele nieuwe soorten gevonden.

We hebben veel gezien van de natuur in de omgeving van Tschierschen. Prachtige maar soms wel vermoeiende wandelingen gemaakt. Door het enthousiasme en de positieve inzet van iedereen kunnen we terugzien op een heerlijke KNNV-reis.

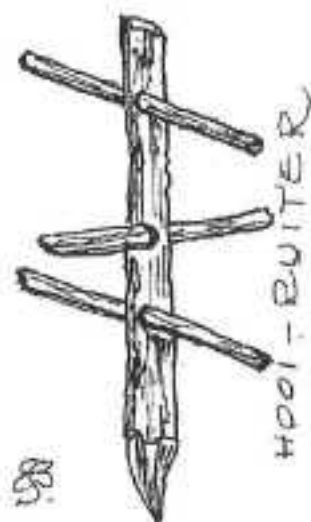
Gré Stelling.

Deelnemers:

Elizabeth	Baerselman	Amsterdam
Siny	Becker	Groningen
Miep	Bergman	Rotterdam
Jennie	Hendriks	Groningen
Toos	van den Heuvel	Rijswijk
Wijna	Houwing-Doves	Den Burg Texel
Gerrit	Hutten	Hengelo
Joke	Jonker	Amsterdam Z.O.
Nicoline	Kuurstra	Eindhoven
Joop	Ladage	Lunteren
Christien	Ladage-Bekkers	Lunteren
Wim	Ligterink	Rijssen
Nienke	Leurink-Wisman	Hilversum
Margriet	Maan-Everaars	Veessen
Henk	Mandemaker	Middelburg
Bep	Mandenmaker-Filius	Middelburg
Marrie	Pottjewijd	Emmen
Hans	Speel	Heesch
Ferdi	Uilhoorn	Assen
Annie	Vos-Smit	Veendam
Ursula	Wittbrodt	Breda
Ger	van Zanen	Amsterdam
Ed	van der Zwet	Venray

Reisleiding:

Henk	Pijpers	Den Haag
Gré	Stelling	Alkmaar

Excursieprogramma.

- 30 juni 's Morgens verkenning Tschierschen.
's Middags met busjes boven Furgglis gebracht (ong.1800 m).
Langs weg lopend terug.
- 1 juli Waldpfad via Palüs naar verharde weg Molinis.
Vanaf hier in verband met regen terug naar Tsch.
- 2 juli Lopen naar Löser (1683 m).Terug met busje, heenweg terug lopen of via pad
langs Urdenbach naar hotel.
- 3 juli Naar Molinis en Plessur over de weg. Terug met busje. Sommigen terug
gewandeld via heenweg, anderen hebben het bospad, dat onder de verharde
weg langs, over de Grossbach loopt, genomen.
- 4 juli Naar Farur met busjes (1940 m).Gelopen naar Joch (2020 m).
Terug naar Furgglis restaurant. Een groep opgehaald door busje, een groepje
teruggewandeld over de weg, een groepje afgedaald langs weidepad achter
restaurant.
- 5 juli Vrije dag eigen invulling. Chur, Arosa. 's Middags halve dag - excursie naar
Praden, Untersäss,Furgglis,Tsch.
- 6 juli Naar Langwies met busjes. Wandeling langs Sapünerbach,via Dörfji naar
Heimeli (1760 m) en terug. Door busjes bij uitstappunt weer opgehaald.
- 7 juli Op verzoek nogmaals naar Löser. Met busjes gebracht, gelopen naar Inner-
Urden. Sommigen nog wat verder. Terug gewandeld naar Tsch. over de weg
of via bospad langs Urdenbach.
- 8 juli Schanfigg gebied. Met busjes naar Triemelhütte (1849 m).
Gelopen via Skihaus Hochwang (1958 m) naar Pirigen (1773 m) en daar
door busjes opgehaald.
- 9 juli Herhaling 4 juli, maar nu met beter weer. Teruggelopen tot Furgglis
restaurant. Vandaar per busje of lopend terug.
- 10 juli Wandeling over Ochsenalp. Met busjes naar Prätschli / Arosa gebracht. Via
Rot Tritt of Scheidegg naar Ochsenalp en Löser. Vanaf Löser per busje naar
Tsch,of lopend.
Vier mensen gingen van Arosa met de kabelbaan naar de Hörnlühütte
en zijn afgedaald via de Urdensee (2249 m) naar Inner Urden en terug via
Schafalp en Clüs naar Tsch.

VERSLAGEN.

Zondag 29 juni was het dan zover. Het begin van de plantenreis van de KNNV naar Tschierschen in Zwitserland. Het was een reis per bus. Begonnen werd in Utrecht en vervolgens werd een stop gemaakt in Venlo. In Venlo stapten de meeste KNNVers in. Velen waren niet instaat om zo vroeg in Utrecht te zijn en derhalve werd voorkeur gegeven om daags te voren in Venlo aan te komen en daar te overnachten. De avond voor het vertrek ontmoetten zij elkaar op het terras van het Stationshotel aldaar. De reis ving aan met mooi weer, maar dat hadden we al een hele tijd.

Na het vertrek uit Venlo om ongeveer 10.30 uur werd koers gezet richting Duitsland. Over de bekende Autobahn werd in zuidelijke richting de tocht gemaakt. De eerste stop vond plaats 11.30 bij de Brohtaler Raststätte. Een half uur pauze werd ons gegund. Daarna ging de reis verder. Grote steden, kleine steden en dorpen gleden links en rechts aan ons voorbij. De tweede stop om ongeveer 15.00 uur bij Rasthof Grübingen. En heet dat het er was toen we de bus uitkwamen. Na ongeveer een half uur werd de reis vervolgd. Tegen 18.00 uur passeerden we de Duits-Oostenrijkse grens en wachtte de Pfändertunnel. Deze tunnel is ongeveer 6-7 kilometer lang. Bij het verlaten van de tunnel werd duidelijk merkbaar dat wij in een heel ander gebied waren terechtgekomen, de echte bergen waren nu in de buurt. Enige tijd later het was toen ongeveer 16.20 uur werd een uur de tijd gegeven in Restaurant Roschberger de avondmaaltijd te gebruiken. Het was daar nog heter als we eerder die dag hadden meegemaakt. In het restaurant was het koel.

Om 19.20 uur werd de reis naar Tschierschen voortgezet. In twee kleine busjes. Dat deel van de reis liep via Chur. Om ongeveer 20.45 uur kwamen we aan bij hotel Alpina, ons hotel dus. Toen we uit de busjes stapten werden we door een twintigtal gierzwaluwen welkom geheten. Na binnenkomst in het hotel werd ons thee geserveerd en werden we verwelkomd door onze gastvrouw, die zich voorstelde als Marina. Zij stelde het op prijs zelf de nieuwe gasten naar hun kamer te brengen. Dat lukte niet met iedereen omdat sommigen toch wat meer haast hadden op hun kamers te komen, ook begrijpelijk bij de hitte van die dag.

Met onze aankomst aldaar begon een boeiende excursie-reis.

Ferdi Uilhoorn.

Maandag 30 juni.

In de stralende zonneschijn worden de plannen voor de eerste dag besproken. We zullen vanmorgen het dorpje wat verkennen.

Tijdens een kennismakingsrondje (wat een brede belangstelling heeft deze groep!) vliegen de mooiste vlinders voorbij en tegen de bosrand laat een Gems zich heel duidelijk zien! Alsof het niks is!

In het dorp trekken we al snel de wei in, heuvel op, om van de eerste heelijkheden te genieten: Kleine bevernel, *Carum carvi*, *Stachus recta* enz. Ik spreek Hollands en Latijn door elkaar..... Elizabeth zat al heerlijk te schetsen!

Om half een vertrekken we met twee busjes naar een plek boven Furgglis, vanwaar we naar beneden zullen wandelen langs mooie weiden en bermen. We komen in zo'n luilekkerland dat we wel uren zouden kunnen blijven!! Bijna kruipend gaan we naar beneden, genietend van die enorme planten- en vlinderexpositie!! Wat te zeggen van de mooie Bieslelie (*Tofieldia calyculata*), de dikke Eenhoofdig biggekruid (*Hypochoeris unifloris*) naast het piepkleine mooie Bergvlas (*Thesium alpinum*) de zgn. Kratzdistel (*Cirsium spinosissimum*) enz. enz. De Pruikcentauri (*Centaurea pseudophrygia*) won de prijs met zijn prachtige knoppen!!

De plantenlijst zal indrukwekkend worden!

Na het heerlijke avondeten vormden zich gezellige groepjes en werd er druk gedetermineerd. Als je zo bij deze hardwerkende mensen zit, hoor je de vreemdste kreten! "Harig op de ribbels, een vlo (vlozegge) met mannetje bovenin, hé deze heeft twee hulletjes!"

Een vreemd stel mensen, die KNNVers.

Rest mij nog te zeggen dat ook Alpensalamander- Steenarend en veel ander moois aan mij is doorgegeven!!

Sinny

Dinsdag 1 juli

Toen wij opstonden en naar buiten keken zagen we dat laaghangende bewolking het dal vulde.

Na het ontbijt deelde Gré ons mede, dat de geplande excursie naar Löser in verband met de weersomstandigheden niet doorgaat. In plaats daarvan zouden wij een wandeling maken naar Molinis. Om halftien zijn we vertrokken. We waren nog niet lang onderweg toen het licht begon te regenen. Al vrij spoedig viel de groep uiteen. Een paar keer hebben we de achterblijvers opgewacht. Onderweg hebben we een Alpensalamander gezien.

De vogelaars en de insektenmensen kwamen deze dag niet aan hun trekken.

Bij een wegsplitsing aangekomen werd overlegd naar het hotel terug te gaan of toch door te lopen naar Molinis. Vlakkbij de wegsplitsing lag een weiland waarin Gevlekte orchissen, Muggenorchissen en Moeraswespenorchissen stonden. We besloten op de achterblijvers te wachten alvorens een definitief besluit te nemen. In afwachting zijn we op een nog droge plek onder een paar sparrenbomen gaan zitten om wat te eten. Ondertussen sloten de achterblijvers zich bij ons aan. Het zachte regentje ging over in een gestadige regenval, zodat er besloten werd terug te gaan naar het hotel. Onderweg nam de regen flink toe zodat we drijfnaat thuis kwamen.

Na het omkleden werden de meegebrachte planten gedetermineerd.

Na het avondeten werden de werkzaamheden voortgezet. Op een aparte tafel kon men het gedetermineerde materiaal bezichtigen.

Voor de gevonden planten wordt verwezen naar bijgevoegde plantenlijst.

Henk Mandemakers.

Woensdag 2 juli.

Toen ik om 6.30 de gordijnen openschoof zag ik een blauwe hemel, waartegen de bergen scherp afstaken. Dat beloofde een mooie dag te worden en dat werd het in alle opzichten.

Om 9.15 begonnen we vanuit het hotel aan een klim van ongeveer 300 meter naar het op 1689 meter hoogte gelegen Löser. Eerst steeg de weg flink, maar doordat er veel te zien was viel dit niet zwaar. Telkens kon men even stil staan bij een plant, een vlinder en zelfs bij een paddestoel. De laatste schijnt de mooie naam "Dwarsligger" te dragen. Deze paddestoel groeit namelijk veel op bielzen. Hier vond hij een geschikt plekje op een boomstronk.

Ed ving een vlinder "de Zilvervlek". Terwijl het diertje zich onrustig in het potje bewoog legde Ed uit waarop we bij het herkennen van deze vlinder moesten letten.

Een geel omrand zwart stipje in een bruine vlek op de achterkant van de ondervleugel is kenmerkend. Bij de Zilveren maan ontbreekt het gele randje. In de vlucht zijn de twee vlinders niet van elkaar te onderscheiden. Na dit aanschouwelijke "lesje" kreeg Zilvervlek zijn vrijheid terug. Nog geen honderd meter verder kon Ed de Zilveren maan tonen!

Margriet ontdekte boven op een helling Veenpluis. Hup...Margriet het hek over om poolhoogte te gaan nemen. Zo'n gebiedje beloofde bepaalde planten. Ger dook op uit de diepte, aan de andere kant van de weg, "vlooien, vlooien" roepend. Margriet, intussen afgedaald, kon ook de Vlozegge melden en nog veel meer planten. Dus klom iedereen over het hek of dook er onderdoor om boven te genieten van hetgeen daar groeide. Een kleine greep: meerdere zeggesoorten, nog één bloeiende *Primula farinosa* en vele uitgebloeide exemplaren, Breedbladig veenpluis, Vetblad, helaas uitgebloeid en glanzend oranje Wasplaatjes. Tot grote vreugde van Ger stond er ook Knopbies. "Nog nooit eerder gezien!" Er klonken meerdere verrukte kreten. Wat een landje! "Luilekkerland!"

Intussen maakte Elizabeth onder aan de helling in alle rust een schets van een oude schuur. Verderop ging Henk P. als een maaier met zijn netje door het gras. Boeiend om KNNV-ers zo verschillend bezig te zien!

Van de planten naar de beestjes. In de witte paraplu van Henk P. bekeken we de vangst: rupsen van de Kleine vos, een rode Roofwants, een nog niet volgroeide Schildwants en nog veel meer klein spul.

Verder omhoog, begeleid door het geruis van de Alpbach beneden ons. Na ong. 200 meter klimmen staken we deze beek over op een punt, waar hij van grote hoogte naar beneden stort. Steeds verschenen er nieuwe planten. Beneden ons zagen we de indrukwekkende *Stemmacantha rhapontica* ("Geschubd zaagblad") in bloei. Nu kwamen de fotografen in actie. Een Duitse naam voor deze plant, Riesenfloekenblume, is zeer toepasselijk. Later, bij Löser zouden we grote aantallen van deze plant zien.

Na het Bleiswald passeerden we rond half 1 de Urdenbach. Op de parkeerplaats voor de brug zouden de busjes ons om 3 uur ophalen. Twee en een half uur om heerlijk in het gebied van Löser rond te struinen. Maar eerst lunchen met muziek van koeienbellen.

De plantenweelde op de hellingen was overweldigend. Zo ver het oog reikte zagen we Gele monnikskappen, Campanula's, het reeds genoemde "Geschubd zaagblad", Margrietten, *Phyteuma*'s, hier en daar een Turkse lelie en vele, vele andere planten. Temidden van die pracht troonde 1 Gele gentiaan, helaas voor de meesten onbereikbaar om beter te bekijken.

Om 3 uur stonden we bij de brug vanwaar het topje van de Weisshorn zichtbaar was. Een aantal van ons liet zich met het busje naar het hotel brengen. De anderen gingen te voet. We ontmoeten elkaar weer aan tafel, waar ons een smakelijke, door Marina bereide maaltijd wachtte.

Rond 9 uur werden we in serre verrast door een bijzondere belichting van de bergtoppen en een regenboog aan de andere kant. Het schouwspel duurde maar kort, maar lang genoeg voor de fotografen om vast te leggen.

Een bijzonder slot van een bijzondere dag.

Miep Bergman.

Donderdag 3 juli.

Onze eerste blik naar buiten leert ons dat het weer niet geweldig is. Dikke wolken rollen van de bergen af en het regent. Het is net 8 uur als in de eetzaal de strijd om brood en beleg al in volle gang is.

Het oorspronkelijke programma voor die dag wordt, in verband met het slechte weer, gewijzigd. Om halftien dalen we af richting Molinis, een enkeling blijft thuis om er een luie dag van te maken. Gehuld in poncho's en regenbroeken gaan we op pad. We komen duidelijk sneller vooruit vandaag, er worden veel plantjes meegenomen, maar de boeken blijven zoveel mogelijk in de rugzak.

Maar dan staat iedereen even stil, een Welriekende muggenorchis? Maar nee, het de witte variant van de Gevlekte orchis. Verder gaat de tocht door de toch wat minder wordende regen en tenslotte wordt het zelfs helemaal droog. We komen aan in Molinis, een klein dorp met leuke met bloemen getooide huizen en zowaar een restaurantje.

In de serre is ruim plaats voor iedereen, een paar zoeken de warmte binnen op en dan is er koffie met voor sommigen nog een notenkoek.

Even na 1 uur gaan we weer op pad, we bekijken nog even het dorp, bij de brug splitst de groep zich. Onder leiding van Henk Pijpers gaat een groepje van 10 man langs de rivier, de Plessur wandelen, om daarna om kwart over 3 bij de brug in Molinis weer door de hotelbus te worden opgepikt. De andere helft gaat terug lopen naar Tsch. Bij de brug worden nog enkele Huiszwaluwen, maar ook Rotszwaluwen waargenomen. Het weer wordt steeds beter, de poncho's verdwijnen, de belangstelling voor plantjes neemt toe. Ons ploegje trekt langs de rivierbedding. Hier ontdekken we o.a. Hauwklaver (*Tetragonolobus maritimus*).

Henk tilt een schors op van de boomstammen die langs het pad liggen en laat ons de broednestjes zien van o.a. de Dennenboktor.

De larve bouwt voor hij zich gaat verpoppen een mooi rond nestje van houtvezels. Als we uiteindelijk bij een moerasje komen, wordt het volgens Ger met recht "smullen". Hier vinden we o.a. het Moeras zoutgras (*Triglochim palustris*). Op de terugweg valt ons nog een morgenster op, die in de middag nog helemaal open staat. Maar het is dan ook niet de morgenster die we in Nederland vaak zien, maar de Oosterse morgenster (*Tragopogon pratensis orientalis*).

Als we om kwart over 3 bij de brug komen, staat de bus al klaar.

Onderweg komen we nog een paar van ons tegen, die langs de asfaltweg terug wandelen. Ze willen ook nu niet instappen, maar blijven liever lopen. Na nog een kwartier oponthoud bij wegwerkzaamheden keren we om kwart voor 4 weer veilig terug in het hotel. Bep heeft thee voor ons gezet, daar hadden we best zin in.

Om 5 uur druppelen de anderen ook langzaam binnen. Een aantal heeft een paadje binnendoor genomen, wat gezien de vuile broekspijpen van Ferdi toch niet altijd even gemakkelijk ging. Ze vonden nog een bijzondere soort Salomonszegel (*Streptopus amplexifolius*).

Het avondmaal bestond dit keer uit kaasfondue. Zelf vond ik het wat aan de zoute kant, maar Elizabeth kon kennelijk wat zout gebruiken en deed het maal alle eer aan. We zitten al verlekkerd naar het toetje (vla met pruimen) te kijken, maar Elizabeth draaide rustig door met haar stukjes brood en gelijk had ze.

's Avonds werd er weer ijverig gedetermineerd, vooral door Ger, Annie en Jennie.

De dag begon wat somber met regen, maar al met al hebben we toch weer genoten!

Cristine Ladage.

Vrijdag 4 juli.

Gebracht met de busjes naar Farur (1940 m).

Doel: Joch, (2020m), dan afdalen naar Furgglis, (1663m), en eventueel met bus of te voet dalen naar Tsch. (1343m).

Het is vandaag even de vraag of we met z'n allen om 9.15 u. kunnen vertrekken. De chauffeurs hebben een vorige groep richting Chur moeten brengen voor hun terugreis naar Nederland.

Ze zijn stipt op tijd terug.

Onderweg omhoog naar Farur rent een haas! Over "zijn" pad, voor ons uit.

Kort na het ontbijt is er even ter discussie gebracht of er op zaterdag, dan wel op zondag rustdag zal worden gehouden. Voor beide dagen zijn 4 a 5 voorkeurstemmen. Dus wordt er besloten om voor beide dagen een programma-aanbod te hebben en wie rust wil houden gaat dan niet mee.

Terug naar Farur.

We lopen gezamenlijk, in de mist, of wolken, langs de berghelling over een smal en avontuurlijk pad, op weg naar het Joch. De verrassing aan planten en bloemen is geweldig groot. Prachtige exemplaren van het Kartelblad, zo mooi als orchideeen. Op een plekje, bij elkaar, Rozenkransjes. De vrouwtjes zijn roze, de mannetjes wit. Typisch!

De hoge, enorme Alpenzuring valt mij op. Ze staat daar waar veel mest ligt. Nou, die constatering is raak. Een paar struiken brandnetels zijn ongeveer totaal opgevreten door de rupsen van de Kleine vos.

We zien hier Vanille-orchis, (*Nigritella nigris*). Eenmaal aan geroken vergeet je dat nooit meer.

Er wordt een zeldzame Wolfsklauw gevonden door Henk M. Margriet plukt een grasje. En, verdorie, laat daar een Dikkop vlindertje op zitten! Ed vangt het, ter verdere determinatie, via het netje in het plastic potje. Het regent een beetje. Lastig opzoeken zo, het boekje wordt een beetje nat, jammer. Maar toch resultaat! Er wordt vastgesteld dat het hier om het Alpen-spikkel-dikkopje gaat (*Hesperia dae*)

Op een grote steen een "tuintje", met van alles aan bloemetjes. Eén exemplaar van de Eenbloemige fijnstraal. Even verder de gele *Viola biflora*. En de eerste keer deze vakantie de Paarse leeuwbekjes met gele hartjes. (*Linaria alpina*). Ook de Wilde bertram.

Het wordt kouder en het pad steniger. Toch vind ik het bijzonder om hier te lopen. Pluutje op, af en toe neus snuiten, door het balanceren over de stenen. Nog steeds in de mist. Waar zijn we hier? Dan zien we richtingsborden. Een pad naar beneden naar Tsch., de ander naar het Joch en verder. Voort maar weer. Een stuk vlakker wordt het nu. Links een klein meertje, dan een huisje. En, na 50 meter, het Bergrestaurant, waar we "ungerne" onze boterhammen eten en soep - met gort, wortelen en rookvlees - kunnen bestellen. Wel duur, acht franken. Ook is er "bouillon mit Ei".

Om half 2 stappen we weer op. De capes aan en de parapluutjes weer op. Dalen nu. Af en toe natte stenen en glibberige modder, maar een heel interessant pad is dit. Het blijft nu droog en langzaam wordt de lucht helderder. De zon komt er zelfs bij. Een doorkijkje op Chur zorgt voor een verrassing. Bij een paar bankjes houden we een theestop. Iets eten. En dan nog verder dalen naar Furgglis. Diverse soorten tijm groeien langs de weg, op en rond de grote stenen.

Niet iedereen wil het restaurant in Furgglis aandoen, vier mensen lopen langs de hoofdweg door naar Tsch., waaronder ikzelf. Op een bloemenwei strijkt een Groot geaderd witje neer, op een knautia. Even later zitten er twee en dan wordt het spannend! Wim krijgt ruimschoots de tijd om er opnamen van te maken. Ook een Bleek blauwtje zit heel stil. Allen de buitenkant is te zien. Later een ander B.b. met geopende vleugels. Grote parelmoervlinders te over, op de weiden, nog net niet gemaaid, langs de weg. Ook kleine *Bergerebia*'s.

Ondertussen is het busje met elf mensen van onze groep gepasseerd. De rest gaat alsnog te voet naar beneden, naar Tschierschen.

Memorabele dag!

Nicoline Kuurstra.

Zaterdag 5 juli.

Vandaag een "halve" rustdag. Iedereen kon kiezen wat te doen. De hoofdgroep ging onder de voortreffelijke en zorgzame leiding van Gré en Henk wandelen naar Praden, door het bos naar de Untersäss Alm om via Furgglis naar het hotel terug te lopen. Het was een fijne maar wel pittige tocht. Onderweg werd uiteraard naar planten, vlinders en vogels gekeken. Leuk was de ontdekking van een dassenburcht met latrine. Van de vele planten kunnen als uitschieters genoemd worden *Anemone narcissiflora* (helaas uitgebloeid) en *Valeriana tripteris*. Onze vlinderman Ed ontdekte o.a. de Keizersmantel en het Landkaartje. Ook werd de prachtige oranje-rode Spatelzwam gevonden. Deze trilzwam is in Nederland uiterst zeldzaam.

Een groep van 5 personen ging met de bus naar Chur. Twee van hen gingen met een trein van de Rhätische Bahn nog even door naar Arosa. Omdat in Arosa weinig te beleven was gingen ze weer terug naar Chur om net als de andere drie een wandeling te maken langs de bezienswaardigheden van deze interessante stad uit de Romeinse tijd.

Dan was er nog een groepje van vier die de uitdaging aangingen om een wandeling van 6 uur te maken. Eerst per bus naar Chur, vervolgens per trein naar Arosa en vandaar naar Prättschli, waar de wandeltocht een aanvang nam. Aan het begin van de wandeling werd *Saxifraga caesia* gevonden op de kalkrotsen. Verderop opvallend veel exemplaren van *Nigritella nigra*, *Gymnadenia odoratissima* en uitgebloeide *Primula farinosa*. Hier en daar *Gentiana bavarica* en *Senecio doronicum*.

De tocht ging via Scheidegg en niet via Rot Tritt. De lucht was aanvankelijk enigszins dreigend. Toch viel er nauwelijks regen. Later op de dag werd het weer steeds beter. Na een rustpauze in een boerencafé bij de Ochsenalp, waar heerlijke boerenyoghurt met bosvruchten was te krijgen, kon wat sneller doorgelopen worden, omdat de flora wat eentonig was. Een mooie waarneming was een Steenarend fel achterna gezeten door een Kraai.

Daarna kwam weer de beroemde helling ten noorden van Löser in zicht met de zee van prachtige planten, zoals *Centaurea rhapontica* (deze plant heeft verschillende voornamen, wordt in de Flora Helvetica *Stemmacantha rhapontica* genoemd, zie ook verslag Miep in Pareys Bergblumenbuch *Leuzea rhapontica* . opm G.S.), de Gele monnikskappen en de Turkse lilies.

Vanaf Löser werd de lange afdaling via het bospad genomen.

Wim Ligterink.

Zondag 6 juli

Een stralende zon kust ons wakker en de Europese kanarie jubelt het uit op zijn zangplekje boven in de berk.

Deze aanhef past goed bij wat ik denk, dat het jaren vijftig gevoel is, wat je hier krijgt.

Boterhammen met harde korsten, kleurrijke plantenbakken op houten stationnetjes, je deur niet op slot, krakende eiken vloeren, massa's orchideeën in de berm, kocienbellen rinkelend in de verte....."grütszi- mit- einand".

De dag begint op z'n zondags zonder run op de boterhammen. Voor de kerk moet je wel naar Praden, want de Pfarrer preekt om de beurt daar en in Tschierschen. Dat hebben Bep en Henk geweten! De postbus is al weg omdat hij de zondagsdienst rijdt. Dan maar lopen naar Praden. Na de dienst op je gewone schoenen en op je wenkbrauwen naar Chur. Niet bepaald voor herhaling vatbaar op de rustdag!

Het huis-busje brengt ons om 10.00 uur naar het bruggetje over de Sappüner Bach. Het brede pad voert ons een klein stukje door het bos naar de weiden, die vol uitgebloeide bloemen staan en waarin het Colchicumblad en de grassen het meest opvallen. Er zijn massa's vlinders, vooral Erebia's. In de berm van het weggetje bloeit een zee van Koeienogen, Knautia's en Carduus. Aan de overkant van de beek zie je in de verte tussen de verspreid staande Arven het glinsterende wit van Veenpluis in de vele moerasjes.

Het grote gezelschap verpoost zich een hele tijd in Dörfli, een oud houten dorp met allerlei karakteristieken uit Graubünden. Een soort Orvelte, maar dan zonder een kip te bekennen op zondag en zonder ijs en patat. Huizen met wijze, vaak bijbelse spreuken en een prachtige drinkbak getooid met een steenbok. Hele rolletjes worden er volgeschoten.

Het gemakkelijk te belopen pad gaat gestaag omhoog, een Gele gentiaan en een reusachtige Thijmbremraap voorbij, naar Heimli. Het is een oude boerderij uit 1807 die nu dienst doet als Raststätte. Knap om daar voorbij te lopen en dat is men dus geenszins van plan.

Het blijkt een prachtig met houtsnijwerk versierd bouwwerkje te zijn waar je vanaf het hoog gelegen terras een mooi uitzicht hebt op de beek en de bergen aan de overkant. Het bruine huisvarken heet je van harte welkom en klimt met je mee de trap op. Met name het toilet is curieus, met twee beeldschone brillen. De ene met fraaie koeien, zo mooi, zonde om erop te gaan zitten.

Annie en Margriet klimmen de steile weg naar Haupt en passeren met knikkende knieën een eng blaffende hond op het erf van een herder, waar het pad overheen voert. Hij heeft twee reusachtige melkkoeien in een grote weide die volstaat met de Groene nachtorchis. Het uitzicht is prachtig, maar boven op de Schwärzli-alp is het sterk begraasd door een kudde vleesvee. Alleen waar het stenig is en op steile richeltjes bloeien de bijzondere planten, zoals de Sneeuwgentiaan en de Alpentragant.

We nemen hetzelfde pad terug en wachten bij de heldere waterval op het busje. Onderweg kun je bij Langwiess de beroemde spoorbrug zien liggen die in 1914 werd gebouwd. Over Molinis, langs het weilje waar de wespenorchissen zo mooi stonden te bloeien...we weten hier al aardig de weg. Vanavond de kanjer van een bremraap determineren. Stond ie nou op tijd of op een laserpiet. Wie mag er vanavond naast Ger zitten?

Margriet Maan

Maandag 7 juli.

Om 9 uur vertrokken we met de busjes naar Löser. Een gebied waar we al eerder zijn geweest. Een deel van de groep gaat daar eerst de bloemrijke helling nog eens onderzoeken. Anderen, waaronder ikzelf, gaan direct het pad omhoog naar Capätsch.

In de ruige berm vallen echter weinig nieuwe plantensoorten te ontdekken. Verscholen in het gras, aan de verharde weg, staat zomaar een uit hout gemaakte eekhoorn. Een stukje huisvlijt van iemand, dat de meesten wel zal zijn opgevallen.

Vanaf Capätsch vervolgen we de langzaam stijgende weg naar Inner Urden. We lopen nu op een open gletscherdal met aan weerszijden een goed zicht op de hellingen. Langs de weg waar het vocht zich verzamelt, groeit een interessante vegetatie. We vinden zelfs nog Goudveil en ook de stekelige Wolfsklauw is op meerdere plaatsen aanwezig. De Alpensla staat hier nog maar kort in bloei en is op zijn mooist. Voor sommigen wel een foto waard. Het open dal maakt dat de hellingen goed door de zon beschenen kunnen worden.

's Nachts zal het op deze hoogte echter sterk afkoelen. Dauw in de morgen en veel bloeiende planten in de berm, zorgen ervoor dat de vlinders zich hier thuis voelen. De vlinderaars onder ons komen hier dan ook goed aan hun trekken.

Op een geschikte plaats met een fraai uitzicht gaan we lunchen. Enige tijd later arriveren ook de anderen, die besluiten hetzelfde te gaan doen.

Wij die als eersten zijn aangekomen vervolgen de weg naar Farafurgga. Het gebied is echter minder interessant omdat de helling sterk begraasd wordt. De bodem wordt erg vertrapt door het vee. Gras kan zich nog wel handhaven maar ander plantensoorten krijgen geen kans zich te ontwikkelen.

In de berm buiten het beweide deel vinden we op enkele plaatsen nog wel Sneeuwgentiaan. Hogerop in het dal waar dus geen vee loopt moet zeker een geschikte biotoop zijn voor speciale alpenflora. Achteraf op de laatste excursiedag, wanneer we met een klein groepje afdalen van de Hörnlhütte blijkt dat ook zo te zijn. In het verslag van deze dag zal dat zeker worden genoemd.

Wij zien af om naar het hoger gelegen kaarmeertje te lopen. Het zou nog een flinke klim zijn. We besluiten daarom maar terug te gaan. De aanwezige Alpenmarmotten fluiten ons uit. Met de kijker kan ik enkele op wacht staande exemplaren ontdekken. Genietend van het fraaie uitzicht dalen we in een rustig tempo af. We besluiten om de gehele weg naar Tschierschen te gaan lopen. We kiezen daarvoor een afgekorte route en laten Löser links liggen. De afdaling verloopt sneller als we gedacht hebben. We komen uit op de weg waar we 's morgens met het busje langs gekomen zijn.

Lopend langs de weg zie ik weer het geelbruine waterstroompje van enkele dagen geleden. Het snelstromende water is verzadigd met opgeloste kalk en gekleurd door ijzer. Oververzadiging van kalk doet benedenstreams kalktuf ontstaan. Een gesteente wat zich afzet op vaste bestanddelen als rots en organisch materiaal. Een door de natuur zelf gevormd kringloopproces.

Als we bij hotel Alpina aankomen, moet het busje nog naar Löser om de overigen op te halen. Een fijne excursiedag is weer voorbij.

Gerrit Hutten.

Dinsdag 8 juli

Vandaag gaan wij wandelen van de Triemelhütte naar Langwies. Beginpunt is 1851m.

Om 9 uur gaan wij met 2 busjes via Pagig naar boven en stappen uit bij de Triemelhütte, wij wandelen tot restaurant Hochwang (1958m) en krijgen koffie aangeboden van Henk P. om 12 uur. Vervolgens stijgen we tot de Zaluinja (2078m) waar we de lunch gebruiken. Af en toe zon met een windje. Prachtig uitzicht en een Slechtvalk in de kijker. Tijdens de wandeling passeren we steeds gebiedjes met Wollegras, prachtig. Ook zien we nog een paar Gentiaantjes maar veel stond er niet.

Hans heeft weer op eigen kracht een andere route genomen en werd onderweg door Olivier opgepikt.

Het was een pittige wandeling, steeds hoog en laag. Op het laatst, voor de pittige afdaling, moesten we door een kudde (ong.100) koeien. Wat ondergetekende behoorlijk eng vond. Maar Gré heeft me er goed doorheen geloodst.

De afspraak was, dat we om half vier bij Pirigen, boven Langwies, moesten zijn. We hebben het op het nippertje gehaald! Het was een welbestede dag. Overwegend zon 28 graden. De stemming zat er goed in. De afdaling wel erg pittig.

Joke Jonker.

Woensdag 9 juli

De meeste van ons zijn naar Farur gegaan en wij met ons vieren w.o. Henk Pijpers zijn daar gebleven. De rest is naar het Joch gegaan waar we met zijn allen al eens geweest zijn, maar toen was het donker en mistig en motregende het. Het weer was vandaag goed en om ongeveer 13 uur begon de zon te schijnen en kwam de bloemenweelde goed uit en kon je de verten zien.

We zijn met ons vieren even boven gebleven en toen op de terugweg naar Furgglis. De bermen waren zeer bloemrijk en voor foto's had ik alle tijd. Toen we op het punt kwamen waar we vorige week waren en waar de velden zeer bloemrijk waren, was alles afgegraasd, jammer. Verder was het een mooie tocht en om ongeveer 15.15 uur waren we in Furgglis. Daar konden we iets gebruiken en kwamen de anderen van de Jochgroep aanwapperen.

Om 16.00 uur kwam ons busje en kon de helft mee. De rest ging naar ons hotel lopen.

Ik hoorde van de Jochgroep dat ze een prachtige tocht hadden met al die mooie bloemen, die nu goed te zien waren en te fotograferen. Sommigen hadden Murmeltieren en Gemzen gezien. Het was een prachtige tocht.

Marrie Pottjewijd.

Donderdag 10 juli.

Vandaag gaan we de reis besluiten met een lange tocht van Prättschli (boven Arosa) via Rot Tritt en Ochsenalp naar Löser. Ik zag er een beetje tegenop maar er was ons verzekerd dat het gemakkelijk was, zonder hoogteverschillen en dat klopte.

We reden met twee 2 busjes naar Arosa, waar we eerst stopten bij het station om Annie, Margriet, Wim en Gerrit uit te laten, die via de Hörnlhütte naar Tschierschen zouden lopen.

Bij Prättschli begon de tocht over een breed pad. Halverwege Rot Tritt namen Gré, Ger en Ferdi een mooiere maar veel steilere route naar Ochsenalp (via Scheidegg).

Even later ging er een gejuich op. Ed had eindelijk de Bergparelmoervlinder gevonden.

Een nieuwe vlinder waar hij al de hele week naar op zoek was. De waardplanten van de rupsen zijn *Viola biflora* en *Polygonum viviparum*. Een rare combinatie. Bij Rot Tritt hadden we een fantastisch uitzicht over het dal met aan de overkant de dorpjes St. Peter en Peist. We zaten met de kijker te zoeken naar de route die we twee dagen eerder gelopen hadden, maar konden die toch niet vinden.

Het pad naar Ochsenalp was koel en vochtig met veel varens in de rotsspleten. De rapunzels waren zelfs nog in knop. Het restaurant bij Ochsenalp stond bekend om zijn lekkere yoghurt, maar helaas, toen ik er eindelijk aankwam was de yoghurt op. De heerlijke abrikozenvlaai maakte alles weer goed.

Van Ochsenalp ging het in een lange afdaling naar Löser. Het pad kronkelde langs de rotswand, waardoor we steeds een ander uitzicht hadden op Tschierschen. We waren een uur te vroeg bij de prachtige hellingen van Löser. Met weemoed in het hart heb ik de laatste foto's gemaakt van de Gele monnikskapen het Geschubde zaagblad.

's Avonds heeft Henk Mandemaker, Gré en Henk hartelijk bedankt voor de fijne reis en elk een door Elizabeth versierde envelop met inhoud aangeboden. Dat was het einde van deze zeer geslachte reis.

Jennie Hendriks.

Donderdag 10 juli.

De Hörnlhütte. Margriet, Gerrit, Wim en ik zoeken het vandaag hoger op. De geplande dagroute hebben wij al op een vrije dag gelopen. Per kabelbaan vanuit Arosa naar de Hörnlhütte. In de gondels slaken we al kreten: "Oh kijk eens blauwe gentianen en rose plakken *Silene acaulis*". Er loopt een Alpenmarmot recht onder ons. Precies om halfelf staan we op 2511m. hoogte. Tjee wat een uitzichten, zo indrukwekkend, niet te geloven zo mooi. Volle zon en geen wind! We zijn er echt stil van.

Dan komen de plantjes vanzelf. Margriet rent al snel naar de noordkant en roept enthousiast: "*Doronicum grandiflorum*, hele mooie!" Wat zijn de planten klein en de meeste behaard: *Achillea nana* is er zo een. *Saxifera aspera* (steenbreek met stekeltjes) is ook een nieuwe soort. Twee soorten *Veronica* (*aphylla* en *alpina*) naast elkaar. Prachtige blauwe gentianen en *Hutchinsia* (een leuk kersje) staan ook te pronken. De *Pedicularis verticillata* (Kranskartelblad) hier nog in bloei, terwijl ze beneden uitgebloeid is. *Androsace obtusifolia* (Stompbladig mansschild, een piepkleintje ontdekken we er ook. *Arabis nova* die we net gisteravond gedetermineerd hebben bloeit hier samen met *Linaria alpina* (Alpenleeuwenbek) met haar paarse en oranje bloemetjes. We keuvelen en fotograferen op de top. Ineens vliegen de Sneeuwvinken onder ons. Je kunt het "sneeuw witte van de vleugels prachtig zien. Alpenkauwen boven ons. Weer een nieuwe: *Lloydia serotina* (Dwerglelie) aan onze voeten. We vergeten de tijd tot het ineens 13.30 uur is en we nog geen stap van onze wandeltocht gedaan hebben. Dan gaan we echt op weg naar de Carmennapas. Na een half uur afdalen komen we tot de ontdekking dat dit een hele lange tocht zal worden. Zojuist te veel tijd gestoken in het plantjes kijken en fotograferen. We besluiten terug te gaan naar de top, dus eerst eventjes klimmen om daarna af te dalen door de kortere route te nemen naar Tschierschen. Boven op de top zien we beneden het meertje (de Urdensee 2249) liggen waar we langs zullen lopen. We dalen af en zien naast het pad: *Pedicularis recutita*, een aubergine gekleurde kartelblad met geel in de bloemetjes en *Pedicularis rostrato-spicata*. Een sneeuwveldje ligt op een paar meter afstand. Verder staat *Gentiana punctata* in volle gratie naast ons pad. Ze vraagt erom gefotografeerd te worden. Plakken *Minuartia* naast prachtige pollen *Silene acaulis*. Het kan niet op. Op de noordwand aan het zuiden van het meer ligt nog volop sneeuw. Zodra we afgedaald zijn zien we hoe een smeltstroompje van de sneeuw wand in het meer terecht komt. In de ijstijden heeft het schuivende ijs hier een kuil uitgekaard.

Het kaarmeer is opgevuld met smeltwater. We steken het smeltstroompje –over enkele grote stenen- over en zoeken de roodwitte markering op. De Alpenmarmotten bezitten hier enkele burchten. Het zijn er minstens zeven. Volgens mij staan ze allemaal in verbinding met elkaar. Dan stuiten we – aan de noordkant van de helling op *Soldanella pusilla* (Franjeklokje) en *Primula integrifolia* pal naast elkaar. Wim en ik bestuderen de soldanella's zodat we weten welke het is. Er zijn er een paar bij met twee bloemen aan één steeltje.

Zeer tevreden en voldaan over deze schitterende tocht zijn we om 5 uur terug in het hotel.

Annie Vos.

Vrijdag 11 juli

Reisdag naar Nederland. Heel vroeg op.

5.45 ontbijt. Koffers, voorzien van etiket met uitstapplaats, in de hal.

6.15 vertrek naar Chur met de kleine hotelbusjes. Afscheid van Henk P, die achterbleef.

7.00 na overladen van bagage vertrek met de luxe dubbeldeks touringcar richting huis.

Route Bregenz-Ulm-Karlsruhe-Koblenz via de westelijke Rijnsoever naar Venlo.

Onderweg 2 stops van een half uur. Het was heel erg warm.

16.30 Venlo. De helft van de deelnemers stapt hier uit om per trein verder te reizen, dus afscheid nemen.

18.00 Utrecht. Na een omweg vanwege grote drukte op de weg. Weer afscheid.

Ik denk dat iedereen om 21.00 uur wel op de plaats van bestemming was. Ik was dat om 19.45 en Wijna heeft de boot van 20.00 uur naar Texel nog gehaald.

Onderweg zagen we nog onder andere Rode wouw, Buizerd, Ooievaar, Donderkruid (*Inula conyzac*) en heel veel veldmuizen (bij Raststätte Bruchsal?)

Heel leuk om elkaar op de reünie van 15 november weer te zien.

Gre Stelling

Alpina

Tschiertöcken vorbei; ZG. Zuri 5erl. 2003

TSCIERTÖCKEN

ZW 2 2003

Impressie van Elizabeth.

*Dianthus superbis,
Saxifraga moschata,
Parnassia palustris,
Die eerste helft die kende ik dus.*

*Maar verder vliegen er almaar kreten
om je oren: om niet te vergeten:*

*Rotundifolia, oppositifolium
Veratrum album grootste
Nigritella nigra tegenstelling
Dit arvensis, dat vulgare.....*

*Geitenbaard en geelhartje
Geum, geranium, gentianella -*

*Lieve mensen 'k maak liever een schets
Dan dat ik benoem de hooiberghe(r)ts*

(hypericum montanum =berghertshooij)

*De vogelaar komt maar net aan zijn trek,
Maar wantsen en smutkevers en nog wat gespuis
Komen per "stoffer en blik" (1) bij ons thuis.
Mossen, korstmossen; hebben eigen voorvechter.
Vlinders; die hebben een scherpe rechter;
Een stipje hier, er omheen een kring
Is een volkomen ander ding (ding? hoe durf je....)
Dan zonder die kring en die zwarte stip.
Bruine blauwtjes en blauwe bruintjes
Apollouvlinders en veen-luzemen
Daar kun je ,goed kijken, veel van leren.*

Tot slot:

*Niets vergeten? nauwelijks nullen
Maar: mooi zeg, wat prachtig; oei, om van te smullen!*

(1) vondst van Gre.

TSCHEERTSCHEN

Bw.1
2008

1. *Poa alpina viviparum* 2. *Selaginella helvetica* 3. *Selaginella selaginoides*
 4. *Trifolium alpinum* 5. *Asperula taurina* 6. *Tilia tomentosa* 7. *Galium rotundifolium*
 1. Alpen beemdgras 2. Schweizer Moosfarn 3. Dorniger Moosfarn
 4. Alpenklaver 5. Turijns bedstro 6. Zilverlinde 7. Rondbladig walstro

NIET meenemen!

FLORA en FAUNA

TSCIERTSCHEN

29 juni tot 12 juli 2003

Plantenlijst	G.C.N. van Zanen (Ger)
Vlinderlijst	E.M. van der Zwet (Ed)
Vogels en andere dieren	E.M. van der Zwet (Ed)
Korstmossen en Mossen	H.G. Mandemaker (Henk)

TOTAALLIJST HOGERE PLANTEN

K.N.N.V.-reis 29 juni t/m 11 juli 2003
Graubünden: Tschierschen

SOORTNAMEN

De wetenschappelijke namen komen uit Flora Helvetica (1). Als een soort ook vermeld is in Heukels (2), maar onder een andere wetenschappelijke naam, wordt die er tussen haakjes bijgevoegd. Indien nodig ter voorkoming van verwarring kunnen ook nog extra één of enkele andere synoniemen vermeld worden.

De Nederlandse namen komen, indien aanwezig, uit Heukels en zijn voorzien van een soortnaamcode (bv. RH 0774 of BB 2229). Bovendien wordt een toevoeging aangebracht, als de soort in Nederland bedreigd is, in de vorm van één van de vijf codes in de Nieuwe Rode-Lijst (3), (GE, KW, BE, EB of VN), of beschermd in de vorm van Besch. . Van alle soorten, die niet zo'n officiële Nederlandse naam dragen, wordt een "verzonnen" Nederlandse naam, of in noodgeval de Duitse naam uit Flora Helvetica, cursief en tussen haakjes in onze totaalijst vermeld. Deze verzonnen namen zijn gebaseerd op vier verschillende categorieën van bronnen, in volgorde van voorrang: a. naam al gebruikt (en goedgekeurd) in vorige totaalijsten van buitenlandse KNNV-reizen (4), b. naam uit Flora van België en Luxemburg (5), c. naam uit oude floras, platenboekjes enz., d. naam zelf verzonnen uit (vaak als vertaling van) buitenlandse naam of betekenis van wetenschappelijke naam.

OVER DE VOLLEDIGHEID EN DE BETROUWBAARHEID

In ieder geval is op de eerste twee excursiedagen zogoed mogelijk geprobeerd compleet te schrijven door de samensteller van deze totaalijst, zelfs inclusief alle banale soorten als Straatgras en Akkerdistel. Al spoedig is daar verder van afgezien wegens de enorme grote hoeveelheden van nieuwe soorten. Uiteraard werden nieuwe soort zorgvuldig ingeboekt en werden wel interessante soorten herhaaldelijk genoteerd. Het gevolg is dat in de kolommen met data (gecombineerd met de bijbehorende locaties) iedere soort minimaal op zijn eerste vondst-datum ingeschreven is, al of niet op daarop volgende dagen, maar dat hij misschien op nog veel meer dagen gezien is, dan in de kolommen af te lezen is.

Vaak was de groep, tijdens de wandeling, nog al wat verspreid. Over waarnemingen waarbij de samensteller niet aanwezig was, zijn aanvullende lijstjes of mondelinge mededelingen aangeleverd. Op twee dagen, 5 juli en 10 juli, is een aparte groep van vier deelnemers gevormd, die een totaal andere route heeft gevolgd dan de overige groep. De hiervoor apart gemaakte excursielijsten, opgesteld door Annie Vos, zijn ook nageleverd aan de samensteller. De nagestreefde volledigheid kon dus, hoewel zonder garantie, naar eer en geweten worden uitgevoerd. Het resultaat is een totaalijst van 521 soorten geworden, plus een "verzamelsoort" (s.lat.) en 9 extra ondersoorten (ssp.), waarvan de "grote" soort of het eerste exemplaar-ssp. in de 521 zit; in totaal dus 531 taxa.

In vergelijking met een lijst van 2002 (29 juli – 11 augustus, Val Sinestra, ook in Graubünden: oogst 438 taxa) valt op: ten eerste dat begin augustus minder taxa oplevert (438) dan begin juli (531); ten tweede dat deze twee gebieden, met betrekkelijk kleine afstand van elkaar, toch veel verschillende soorten dragen, nl. 143 taxa, gezien in 2002 in Val Sinestra zijn niet in Tschierstchen waargenomen. Val Sinestra is ook bezocht in 1998, eind augustus met 464 taxa en in 1999 half juli met 557 taxa.

Veel soorten konden door ervaren plantenkenners al in het veld worden benoemd en door de samensteller ingeschreven. 's Avonds werd met behulp van de aanwezige literatuur, vooral de onovertroffen Flora Helvetica, ijverig gedetermineerd. Ook andere boeken en brochures over planten en over vegetaties waren 's avonds in de zaal beschikbaar. Tenslotte zijn er nog 110 exemplaren tussen oude kranten in de koffer meegegaan naar Amsterdam, om ze daar (opnieuw) definitief te determineren. Dat betreft soorten, waarvan in Tschierstchen de determinatie niet goed wilde lukken of wegens tijdgebrek (vooral grassen en zeggen) in het geheel niet gedetermineerd waren, of soorten waarvan, met welk argument dan ook, een hernieuwd onderzoek gewenst was. De in Amsterdam aangekomen vondsten hebben het transport ongeschonden overleefd, zijn daarna gedetermineerd uit Flora Helvetica, sommige nagedetermineerd uit Heukels of uit De Langhe. De meeste zijn daarna bewaard als bewijsmateriaal.

OVER HET TERREIN EN DE RESULTATEN

Graubünden ligt volgens Heukels in de Middeneuropese regio, terwijl Nederland in West-Europa ligt (behalve Zuid-Limburg; dat ligt ook in Midden-Europa). Het gevolg is dan ook dat van onze in totaal 521 gevonden soorten er niet minder dan 211 in het geheel niet in Heukels te vinden zijn en bovendien zijn er nog 110, weliswaar vermeld in Heukels, maar in de Rode Lijst (sommige zelfs al verdwenen in Nederland) en/of beschermd en ook nog 18 met een bijzondere naamcode (met BB in plaats van RH), bv. door adventief of verwilderd te zijn. De beide laatste twee categorieën horen dus eigenlijk meer in de Middeneuropese regio thuis. De optelsom geeft dus :
 $211 + 110 + 18 = 339$ middeneuropese soorten en $521 - 339 = 182$ nederlandse soorten.

In het verslag over 1998 van Val Sinestra (en herhaald in de verslagen van 1999 en 2002, eveneens van Val Sinestra) is een paragraaf gewijd aan vegetatie-eenheden, die in Graubünden te verwachten zijn en een aantal voorbeelden daarvan, die wij tijdens onze excursies gezien hebben. De tekst uit deze paragraaf is voor 100% ook geldig voor onze vakantie in Tschierstchen in 2003. Het betreft een rapport, genaamd Cursus Centrale Alpen, door H.P.G.Helsper (6) over deze vegetatie-eenheden. Hier een zevental voorbeelden, die wij zeker gezien hebben in 2003, hoewel niet altijd alle bijbehorende kruidensoorten aanwezig waren:

- a. een dennenbos met de daarbij behorende kruiden als Rondblendig stalkruid, Roodbruine wespeorchis, Beredruif, Eenzijdig wintergroen en Venusschoentje
- b. een montaan sparrenbos met Muursla, Witte zegge, Hazesla en Knikkend parelgras

- c. een subalpien sparranbos met Rode bosbes, Eenbloemig wintergroen, Homogyne en Koraalwortel
- d. beekbegeleidende struikvegetaties van Grauwe en Groene els (wij zagen overwegend de Groene) met kruiden als Christoffelkruid en Turkse lelie
- e. natte hooilanden met veel Davalliana-zegge
- f. een ruigte rondom de koeienhutten met Alpenzuring, Brave hendrik, Beekpunge en Blauwe monnikskap
- g. een Klaver- en Borstelgras gemeenschap met Borstelgras, Alpenklaver en Alpenanemoon.

De vegetatie nr. e zou geplaatst kunnen worden bij de groep van de (vochtige gedeelten van de) Magerwiesen. Wij hebben daar inderdaad veel Davalliana-zeggen en verwanten waargenomen. De vegetaties f en g zijn te vinden bij de Fettwiesen, sterk geëutrofiëerd, o.a. door koeienmest. Wij vonden dan ook zeer veel grasvelden met Borstelgras, Alpenzuring, Brave hendrik, Blauwe monnikskap en Alpenanemoon. Uit een kopie van een artikel, uitgedeeld door Henk Pijpers, is te lezen dat helaas het aantal Fettwiesen in de laatste jaren sterk toegenomen is ten koste van de Magerwiesen, die nog steeds verder achteruitgaan; een onrustbarende ontwikkeling !!

LITERATUUR

1. K.Lauber & G.Wagner, 1996: Flora Helvetica
2. R.van der Meijden, 1996: Heukels' Flora van Nederland (22e druk)
3. R.van der Meijden e.a., 2000: Bedreigde en kwetsbare vaatplanten in Nederland (in Gorteria 26-4)
4. KNNV: reisverslagen, o.a. Val Sinestra (1998, 1999, 2002)
5. J.E. De Langhe e.a., 1988: Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en aangrenzende gebieden (2^e druk)
6. H.P.G. Helsper, 1981: Cursus Centrale Alpen (Tirol)

LEGENDA

nr.

1 t/m 140 = familienummers volgens Heukels, echter gerangschikt in de volgorde in de Flora Helvetica, die geen familienummers hanteert. Families met het teken # in plaats van een familienummer zijn niet in Heukels opgenomen.

naam

wetenschappelijke naam uit Flora Helvetica

Nederlandse naam zomogelijk uit Heukels (zie ook inleiding)

afkortingen:

in Hk = in Heukels

in Lgh = in De Langhe

s.lat. = in brede zin (bv. groep soortnamen samengevoegd)

s.str. = in strikte zin

locatie: data boven de kolommen

- 30 juni 's morgens omgeving Hotel Alpina in Tschierschen
's middags Furgglis: ver voorbij Furgglis gebracht (?1819 m.) en langs de weg lopend via Furgglis-restaurant terug naar Alpina
- 1 juli wandeling ten oosten van Tschierschen tot ca. halverwege naar Molinis
- 2 juli Löser: gebracht naar Löser, vandaar lopend (via het 1^e leuke moerasje) richting Ochsenalp tot bijna de waterval; vanaf Löser terug langs de Urdenbach naar T.
- 3 juli Molinis: over de weg naar Molinis; ter plaatse gesplitst: een gedeelte van de groep bezocht het dorp en de beekbedding en daarna terug over de weg naar T.; de andere groep over bos-weidepad via Usser Zana en Uf Wald naar T.
- 4 juli Jochalp: (in de mist met regen) via Farur (1940 m.) tot Hüenerchöpf (1996) gebracht, gelopen naar Joch-restaurant (2020 m.) en terug via Zexnas naar T.
- 5 juli groep (behalve 4) te voet via Praden, Untersäss, Furgglis terug naar T.
- 5 juli groep 4 (Annie, Margriet, Gerrit, Wim) Prätschli: met de bus naar Chur, met de trein naar Arosa, met de bus naar Prätschli; dan lopen tot voor de Ober Prätschsee, linksaf over de Scheidegg naar Ochsenalp; vanaf Löser terug langs de Urdenbach naar T.
- 6 juli Langwies: per bus via Peist, Langwies naar een brug tussen Langwies en Sapün; te voet langs de Sapüner Bach via Dörfji en Schmitten en weer terug
- 7 juli tot Löser gebracht; dan via Capätsch naar Inner Urden (1974 m.) en daarna (via Schafalp) langs Clüs naar T.
- 8 juli gebracht via Molinis, Pagig naar Triemelhütte (1849 m.); te voet over Schanfigger Höhenweg via Skihaus Hochwang (1958 m.) naar Pirigen (1773 m.); daar opgehaald
- 9 juli herhaling van Jochalp van 4 juli, nu met zon.
- 10 juli groep (behalve 4) per bus naar Arosa; verder te voet via Ochsenalp, Löser naar Alpina. (tussen Arosa en Ochsenalp nog een hoger en een lager pad: Gré, Ferdi en Ger hoog, de anderen laag)
- 10 juli groep 4 (A,M,G,W): Hörnlihütte (2511 m.). Met de kabelbaan van Arosa naar de Hörnlihütte en afgedaald via de Urdensee (2249 m.) dan langs Inner Urden en terug via Schafalp en Clüs naar T.

comm.

commentaren: de nummers 1 t/m 17 verwijzen naar voetnoten, onderaan de namenlijst

tekens in de kolommen

x = soort aanwezig, hetzij bekend geacht door plantenkenners, hetzij ter plaatse of 's avonds gedetermineerd

H = soort gedetermineerd en bovendien bewaard als herbariumexemplaar

Rode-Lijst-codes

GE = gevoelig

KW = kwetsbaar

BE = bedreigd

EB = ernstig bedreigd

VN = verdwenen

nr.	naam	locatie										comm.					
		3 0			3 4 5	a			1				a				
		0	1	2		5	6	7	8	9	0			0			
1	Lycopodiaceae – Wolfsklauwfamilie Diphasiastrum complanatum (L.) Holub Vlakke wolfsklauw RH 1490 Huperzia selago (L.) Schr. & Mart. Dennenwolfsklauw RH 0778 EB Lycopodium annotinum L. Stekende wolfsklauw RH 0774 KW					x		x	x	x				H			
#	Selaginellaceae – (Mosvarenfamilie) Selaginella helvetica (L.) Spring (Zwitserse mosvaren) Selaginella selaginoides (L.) Schr. & Mart. (Stekelige mosvaren)	x			x		x										
							H			x				x			
3	Equisetaceae - Paardenstaartenfamilie Equisetum fluviatile L. Holpijp RH 0463 Equisetum palustre L. Lidrus RH 0466 Equisetum telmateia Ehrh. Reuzenpaardenstaarten RH 0469 Equisetum variegatum Schl. Bonte paardenstaart RH 0471 BE						x										
		x			x					x				x			
							x							H			
4	Ophioglossaceae - Addertongfamilie Botrychium lunaria (L.) Sw. Gelobde maanvaren RH 0148 KW						x			x				x	x	x	
13	Aspidiaceae - Niervarenfamilie [in Hk: Dryopteridaceae] Dryopteris dilatata (Hoffm.) Gray Brede stekelvaren RH 0419 Dryopteris filix-mas (L.) Schott. Mannetjesvaren RH 0421 Gymnocarpium dryopteris (L.) Newm. Gebogen driehoeksvaren RH 0422 [in Hk: in familie 12] Gymnocarpium robertianum (Hoffm.) Newm. Rechte driehoeksvaren RH 0425 GE [in Hk: in familie 12] Polystichum aculeatum (L.) Roth Stijve naaldvaren RH 0979 GE Polystichum lonchitis (L.) Roth Lansvaren RH 1618 GE Polystichum setiferum (Forsk.) Woynar Zachte naaldvaren RH 2007 GE		x													x	
		x								x							
							H			x							
		x								x	x	x		x	x		
							x										
9	Dennstaedtiaceae - Adelaarsvarenfamilie Pteridium aquilinum (L.) Kuhn Adelaarsvaren RH 1022	x					x										
12	Athyriaceae - Wijjesvarenfamilie [in Hk: Woodsiaceae] Athyrium filix-femina (L.) Roth Wijjesvaren RH 0119	x					x										

nr.	naam	localie											comm	
		3 0						a			1			a
		0	1	2	3	4	5	5	6	7	8	9		0
	Cystopteris fragilis (L.) Bernh. Blaasvaren RH 0389 BE Besch.	x	x			x			x	x				
11	Aspleniaceae - Streepvarenfamilie Asplenium ruta-muraria L. Muurvaren RH 0112									x				
	Asplenium trichomanes Milde [in Hk: A. trichomanes L.] Steenbreekvaren RH 0113 Besch.					x								
	Asplenium viride Huds. Groensteel RH 1609 GE Besch.	x	x	x		x				x				
16	Pinaceae - Dennenfamilie Larix deciduas Mill. Europese larix BB 2229													1
	Picea abies (L.) Karst. Fijnspar BB 2238									x				
	Pinus cembra L. (Arve)												x	
	Pinus mugo Turra Bergden BB 2244												x	
	Pinus sylvestris L. Grove den RH 0943			x										2
17	Cupressaceae - Cipresfamilie Juniperus communis L. Jeneverbes RH 0691 GE						x							
	Juniperus communis L. ssp. nana Syme (Dwergjeneverbes)											x	x	
22	Ranunculaceae - Ranonkefamilie Aconitum napellus L. (Blauwe monnikskap)						x			x				
	Aconitum vulparia Reichenb. Gele monnikskap RH 0006 KW	x	x	x		x	x		x	x	x			
	Actaea spicata L. Christoffelkruid RH 0008 KW					x	x		x					
	Anemone narcissiflora L. (Narcis-anemoon)						H		x			x		
	Aquilegia atrata Koch (Donkere akelei)	x	x	x		x	x		x					
	Aquilegia vulgaris L. Wilde akelei RH 0080												x	
	Caltha palustris L. Dotterbloem RH 0187 (Besch.)			x		x	x		x	x		x	x	
	Clematis alpina (L.) Mill. (Alpenclermatis)									x	x			
	Clematis vitalba L. Bosrank RH 0339			x										
	Hepatica nobilis Schreber [in Lgh: Leverbloempje]					x	x							
	Pulsatilla alpina (L.) Del (Alpenanemoon)			x			x					x		3
	Ranunculus aconitifolius L. (Monnikskapranonkel)			x					x	x	x	x		4

nr.	naam	locatie										comm.					
		3 0			a			1			a						
		0	1	2	3	4	5	5	6	7			8	9	0	0	
	Barbarea intermedia Boreau Bitter barbarakruid RH 0130				x												
	Biscutella laevigata L. (Brikkruid)							x	x			x					x
	Capsella bursa-pastoris (L.)Medik. Gewoon herderstasje RH 0200	x															
	Cardamine amara L. Bittere veldkers RH 0201								x								
	Pritzelago alpina (Sprengel)Greut.&Burd. ssp.alpina (Alpen-Gemskresse)												H				x
55	Ericaceae - Heifamilie																
	Calluna vulgaris (L.)Hull Struikhei RH 0186												x				
	Empetrum nigrum L. [in Hk in fam.54 Empetraceae] Kraaihei RH 0447													x			
	Erica carnea L. (Sneeuwheide)					x											
	Loiseleuria procumbens (L.)Desv. (Kruipend ratsroosje ; Alpenazalea)												H	x			x
	Rhododendron ferrugineum L. (Roestbladig alpenroosje)	x				x		x	x			x					
	Rhododendron hirsutum L. (Gewimperd alpenroosje)					x		x	x			x					
	Vaccinium myrtillus L. Blauwe bosbes RH 1329					x											
	Vaccinium uliginosum L. Rijsbes RH 1330 BE					x						x	x				
	Vaccinium vitis-idaea L. Rode bosbes RH 1331	x						x									
57	Monotropaceae - Stofzaadfamilie																
	Monotropa hypopitys L. Stofzaad RH 0834 BE													x			
56	Pyrolaceae - Wintergroenfamilie																
	Moneses uniflora (L.)A.Gray Eenbloemig wintergroen RH 0833 GE	x	x			x			x	x		x					
	Orthilia secunda L. Eenzijdig wintergroen RH 1039 VN		x	x													
	Pyrola chlorantha Sw. (Groenbloemig wintergroen)			x													
	Pyrola rotundifolia L. Rond wintergroen RH 1034 KW					x											
58	Primulaceae - Sleutelbloemfamilie																
	Androsace chamaejasme Wulfen (Dwergmansschild)							H		x		x					
	Androsace obtusifolia All. (Stompbladig mansschild)																x
	Lysimachia nemorum L. Boswederik RH 0781			x		x	x										
	Primula elatior (L.)Hill Slanke sleutelbloem RH 1014					x				x		x					

nr.	naam	locatie										comm.		
		3 0			a			1			a			
		0	1	2	3	4	5	5	6	7			8	9
	Primula farinosa L. (Melige sleutelbloem)		x			x			x	x		x		
	Primula integrifolia L. (Gaafbladige sleutelbloem)					x								x
	Primula veris L. Gulden sleutelbloem RH 1015 KW	x										x	x	
	Soldanella pusilla Baumg. (Klein franjeklokje)													x
61	Crassulaceae - Vetplantenfamilie													
	Sedum acre L. Muurpeper RH 1175	x				x								
	Sedum anacampseros L. (Rondbladig vetkruid)	x												
	Sedum atratum L. (Donker vetkruid)					x			x			x	x	x
	Sedum dasyphyllum L. Dik vetkruid BB 5142						x							
	Sedum hispanica L. (Spaanse muurpeper)											H		8
	Sedum reflexum L. Tripmadam RH 1180 BE	x												
	Sempervivum arachnoides L. (Spinnenwebhuislook)						x							
	Sempervivum montanum L. (Berghuislook)						x							x
62	Saxifragaceae - Steenbreekfamilie (incl. Parnassiaceae)													
	Chrysosplenium alternifolium L. Verspreidbladig goudveil RH 0322									x				
	Parnassia palustris L. Parnassia RH 0921 KW Besch.	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x		x
	Saxifraga aizoides L. (Beeksteenbreek)		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
	Saxifraga androsacea L. (Mansschild-steenbreek)													x
	Saxifraga caesia L. (Blauwgroene steenbreek)								x					
	Saxifraga exarata Vill. ssp. exarata (Gegroefde steenbreek)						H							
	Saxifraga exarata Vill. ssp. moschata (Wulfen) Cavill. (Muskussteenbreek)						H							
	Saxifraga oppositifolia L. (Zuiltjessteenbreek)						x							
	Saxifraga paniculata Mill. (Pluimsteenbreek)			x		x		x	x	x		x		x
	Saxifraga rotundifolia L. (Rondbladige steenbreek)	x	x			x		x	x	x				
	Saxifraga stellaris L. (Sterbloemige steenbreek)						x			x		x		x
63	Rosaceae - Rozenfamilie													
	Agrimonia eupatoria L. Gewone agrimonie RH 0013 GE						x							

nr.	naam	locatie										comm.		
		3 0			a			1			a			
		0	1	2	3	4	5	5	6	7			8	9
65	Elaeagnaceae - Duindoornfamilie Hippophaë rhamnoides L. Duindoorn RH 0627				x									
68	Thymelaeaceae - Peperboompijefamilie Daphne mezereum L. Rood peperboompije RH 0392 KW Daphne striata Tratt. (Gestreept peperboompije)				x	x							x	10
69	Onagraceae - Teunisbloemfamilie Epilobium alpestre (Jacq.)Krocker (Kransblad-basterdwederik) Epilobium alsinifolium Vill. (Veldmuurbasterdwederik) Epilobium angustifolium L. [in Hk: Chamerion ang.] Wilgenroosje RH 0450 Epilobium fleischeri Hochst. (Fleischer's wilgenroosje) Epilobium montanum L.			H				x	H			H	x	
71	Santalaceae - Sandelhoutfamilie Thesium alpinum L. (Alpenbergvlas) Thesium pyrenaicum Pourr. Weidebergvlas BB 1279				x		x	x						
76	Euphorbiaceae - Wolfsmelkfamilie Euphorbia cyparissias L. Cipreswolfsmelk RH 0492 Euphorbia peplus L. Tuinwolfsmelk RH 0498				x					x				
77	Rhamnaceae - Wegedooornfamilie Frangula alnus Miller [in Hk : Rhamnus frangula L.] Sporkehout (= Vuilboom) RH 0530						x							
79	Linaceae - Vlasfamilie Linum catharticum L. Geelhartje RH 0747 KW				x	x	x	x	x	x			x	
86	Polygalaceae - Vleugeltjesbloemfamilie Polygala alpestris Rchb. (Bergvleugeltjesbloem) Polygala vulgaris L. Gewone vleugeltjesbloem RH 0963 GE				x	x		x	x					
83	Aceraceae - Esdoornfamilie Acer campestre L. Spaanse aak RH 0001						x							
88	Geraniaceae - Ooievaarsbekfamilie Geranium phaeum L. ssp.lividum Hayek (Donkere ooievaarsbek, (bleke vorm))									x				

nr.	naam	locatie										comm.				
		3 0			a			1			a					
		0	1	2	3	4	5	5	6	7			8	9	0	0
	<i>Gentiana asclepiadea</i> L. (Zijdeplantgentiaan)		x			x			x	x	x		x	x		
	<i>Gentiana bavarica</i> L. (Beierse gentiaan)					x			x	x			x	x		x
	<i>Gentiana campestris</i> (L.) Bömer [in Hk: <i>Gentianella</i> c.] Veldgentiaan RH 0563 EB Besch.	x				x							x	x		
	<i>Gentiana germanica</i> Willd. [in Hk: <i>Gentianella</i> g.] Duitse gentiaan RH 0567 KW Besch.					x										
	<i>Gentiana lutea</i> L. (Gele gentiaan)		x						x	x				x		
	<i>Gentiana nivalis</i> L. (Sneeuwgentiaan)								x	x			x	H		x
	<i>Gentiana punctata</i> L. (Gestippelde gentiaan)					x			x	x			x	x		x
	<i>Gentiana utriculosa</i> L. (Blaasgentiaan)												H			
	<i>Gentiana verna</i> L. (Voorjaarsgentiaan)					x										
97	Solanaceae - Nachtschadefamilie															
	<i>Atropa belladonna</i> L. Wolfskers RH 0125 KW					x										
	<i>Solanum dulcamara</i> L. Bitterzoet RH 1218					x										
98	Convolvulaceae - Windefamilie															
	<i>Calystegia sepium</i> (L.) R.Br. Haagwinde RH 0188					x										
103	Boraginaceae - Ruwbladigenfamilie															
	<i>Asperugo procumbens</i> L. Scherpkruid RH 0106 EB	x														
	<i>Cerithe glabra</i> Miller (Kaie wasbloem)		x						x	H						x
	<i>Echium vulgare</i> L. Slangekruid RH 0431	x	x	x		x										
	<i>Myosotis alpestris</i> F.W.Schmidt (Alpenvergeef-mij-nietje)					x								x		
105	Lamiaceae - Lipbloemenfamilie															
	<i>Acinos alpinus</i> (L.) Moench (Alpensteentijm)	x	x			x	x		H					x		
	<i>Ajuga genevensis</i> L. [in Lgh: Harig zenegroen]	x	x													
	<i>Ajuga pyramidalis</i> L. Piramidezenegroen RH 2422													x		
	<i>Ajuga reptans</i> L. Kruipend zenegroen RH 0024					x			x					x		
	<i>Clinopodium vulgare</i> L. Borstelkrans RH 1143 KW	x	x	x		x										
	<i>Galeopsis tetrahit</i> L. Gewone hennepnetel RH 0543								x							
	<i>Glechoma hederacea</i> L. Hondsdrif RH 0582	x														

nr.	naam	locatie										comm.				
		3 0			3	4	5	a			1			a		
		0	1	2				5	6	7	8		9		0	
	Lamium album L. Witte dovenetel RH 0700								x							
	Lamium galeobdolon (L.)L. ssp. montanum (Pers.)Hayek [in Hk : Lamiastrum g.ssp.montanum, zonder Ned.naam, maar wel BB 1486] (Berg-Goldnessel)		x													
	Lamium maculatum L. Gevlekte dovenetel RH 0704								x							
	Mentha longifolia (L.)Huds. Hertsmunt RH 0815				x				x							
	Origanum vulgare L. Wilde marjolein RH 0894 Besch.				x											
	Prunella grandiflora (L.)Scholler (Grootbloemige brunel)	x		x	x							x				
	Prunella vulgaris L. Gewone brunel RH 1017	x														
	Salvia glutinosa L. (Gefe salie)				x											
	Salvia pratensis L. Veldsalie RH 1128 KW Besch.	x	x		x											
	Stachys alpina L. (Alpenandoorn)						H		x							
	Stachys recta L. Bergandoorn BB 5280	x			x											
	Stachys sylvatica L. Bosandoorn RH 1246	x	x		x											
	Teucrium chamaedrys L. [in Hk: T.cham.ssp.germanicum] Echte gamander RH 1270 EB		x		x											
	Teucrium montanum L. Berggamander RH 1271 EB						H					x				
	Thymus pulegioides L. Grote tijm RH 1283 KW	x			x											
108	Plantaginaceae - Weegbreefamilie															
	Plantago alpina L. (Alpenweegbree)					H			x				H			
	Plantago major L. (Grote) weegbree BB 2320	x														
	Plantago lanceolata L. Smalle weegbree RH 0948				x											
	Plantago maritima L. Zeeweegbree RH0948 KW	x														
	Plantago media L. Ruige weegbree RH 0949 KW	x	x	x					x				x			
	Plantago serpentina All. (Slangenweegbree)									H						
109	Oleaceae - Olijffamilie															
	Ligustrum vulgare Wilde liguster RH 0736				x											
110	Scrophulariaceae - Helmkruidfamilie															
	Bartschia alpina L. (Alpenhelm)	x			x				x			x			x	

nr.	naam	locatie													comm.
		3	0				a	1			a				
		0	1	2	3	4	5	5	6	7	8	9	0	0	
	<i>Calycocorsus stipitatus</i> (Jacq.)Rauschert (Kronlaffich)	x											x		
	<i>Carduus crispus</i> L. Kruidistel RH 0208		x												
	<i>Carduus defloratus</i> L. (Alpendistel)	x	x	x		x		x	x		x		x		
	<i>Carduus personata</i> (L.)Jacq. (Gemaskerde distel)			x	x			x	x	x					
	<i>Centaurea jacea</i> L. s.lat. Knoopkruid RH 1766			x											
	<i>Centaurea montana</i> L. Bergcentaurie BB 5034	x							x						
	<i>Centaurea nervosa</i> Willd. (Geveerde centaurie)	x													
	<i>Centaurea pseudophrygia</i> Meyer (Pruikcentaurie)	x													
	<i>Centaurea scabiosa</i> L. Grote centaurie RH 0284 KW	x	x						x						
	<i>Cicerbita alpina</i> (L.)Wallr. (Alpenmelksia)	x	x	x		x		x	x		x				
	<i>Cirsium acaule</i> Scop. Aarddistel RH 0330 EB	x	x		x	x				x		x	x	x	
	<i>Cirsium arvense</i> (L.)Scop. Akkerdistel RH 0331			x											
	<i>Cirsium helenioides</i> (L.)Hill (Ongelijkbladige vederdistel)			x	x	H	x					x			
	<i>Cirsium oleraceum</i> (L.)Scop. Moeddistel RH 0334	x	x	x	x				x						
	<i>Cirsium palustre</i> (L.)Scop. Kale jonker RH 0335			x	x										
	<i>Cirsium spinosissimum</i> (L.)Scop. (Stekelige vederdistel)	x			x			x	x	x		x	x	x	
	<i>Crepis aurea</i> (L.)Cass. (Gold-Pippau ; Goudbloemstreepzaad)	x	x	x		x	x		x	x		x	x	x	
	<i>Crepis biennis</i> L. Groot streepzaad RH 0371			x	x										
	<i>Crepis capillaris</i> (L.)Wallr. Klein streepzaad RH 0372	x													
	<i>Crepis paludosa</i> (L.)Moench Moerasstreepzaad RH 0373 KW			x											
	<i>Crepis pyrenaica</i> (L.)Greut. (Pyrenees streepzaad)			H	x				x						
	<i>Doronicum grandiflora</i> Lam. (Grootbloemige voorjaarszonnebloem)					x								x	
	<i>Erigeron acer</i> L. Scherpe fijnstraal RH 0474				x				x						
	<i>Erigeron alpinus</i> L. (Alpenfijnstraal)												H		
	<i>Erigeron annuus</i> (L.)Pers. ssp. annuus [in Hk zonder ssp.] Zomerfijnstraal RH 1720				x										
	<i>Erigeron neglectus</i> Kerner (Miskende fijnstraal)				x				x						
	<i>Gnaphalium norwegianum</i> Gunnerus (Noorse droogbloem)	H								x		x			

nr.	naam	locatie										comm.				
		3 0			a			1			a					
		0	1	2	3	4	5	5	6	7	8		9	0	0	
	Gnaphalium sylvaticum L. Bosdroogbloem RH 0588 GE	x														
	Hieracium angustifolium Hoppe (Gletscherhavikskruid)									x						
	Hieracium aurantiacum L. Oranje havikskruid RH 0611	x														
	Hieracium hoppeanum Schultes (Hoppe's havikskruid)												x			
	Hieracium lactucella Wallr. Spits havikskruid RH 0612 EB													x		
	Hieracium murorum L. Muurhavikskruid (s.lat.) RH 2417 KW	x														
	Hieracium pilosella L. Muizenoor RH 0621	x	x			x				x		x	x			
	Hieracium staticifolium All. (Engelsgrasbladig muizenoor)									x		x				
	Hieracium villosum Jacq. (Viltig havikskruid)		x			x				x	x	x	x			
	Homogyne alpina (L.)Cass. (Alpenlattich)	x	x							x						
	Hypochaeris uniflora Vill. (Eenhoofdige biggenkruid)	x				x				x	x	x				
	Leontodon hispidus L. (ssp.hispidus) [in Hk: zonder ssp.] Ruike leeuwentand RH 0726 KW	x	x	x		x										
	Leucanthemopsis alpina (L.)Heyw. (Alpenmargriet)											x				
	Leucanthemum halleri (Suter) Duc. (Haller's margriet)			x		H	x			x						
	Leucanthemum vulgare Lam. Gewone margriet RH 0319	x	x	x		x				x	x			x		
	Matricaria discoidea D.C. Schijfkamille RH 0796	x														
	Mycelis muralis (L.)Dum. Muursla RH 0839	x	x			x										
	Petasites hybridus (L.)Gaertner e.a. Groot hoefblad RH 0926			x												
	Petasites paradoxus (Retz.)Baumg. (Alpenhoefblad)			x						x						
	Prenanthes purpurea L. (Hazensla)	x	x			x	x									
	Senecio alpinus (L.)Scop. (Alpenkruiskruid)	x				x	H			x	x	H				
	Senecio dornicum L. (Gernzekruiskruid)									x						x
	Senecio hercynicus Herborg (Busch-Greiskraut)	x	x													
	Senecio ovatus (Gaertn.)Willd. (=fuchsii) Schaduwkruiskruid RH 1187	x	x			x	x			x	H					
	Senecio rupestris W & K. (Rotskruiskruid)			H												
	Senecio vulgaris L. Klein kruiskruid RH 1192	x														
	Solidago virgaurea L. Echte guldenroede RH 1222 KW	x				x				x	x	x	x			

nr.	naam	locatie										comm.			
		3 0	0 1	2	3	4	5	a 5	6	7	1 8		9	0	a 0
	Carex ferruginea Scop. (Roestzegge)	H													
	Carex flacca Schreb. Zeegroene zegge RH 0232	x	x	x		x		x	x						
	Carex flava L. agg. (Gele zegge + verwante soorten)		x	H		x	H	x							16
	Carex flava L. (s.str.) Gele zegge RH 0233 BE						H								
	Carex frigida All. (Koudeminnende zegge)						H								
	Carex lepidocarpa Tausch Schubzegge RH 0240 BE [in Fl.Helv. : onder flava agg.]			x		H									
	Carex leporina L. [in Hk: C.ovalis] Hazezegge RH 0246	x				x			x		x				
	Carex nigra (L.)Reichard Zwarte zegge RH 0244			x							x	x			
	Carex ornithopoda Willd. (Vogelpootzegge)		H			H									17
	Carex pallescens L. Bleke zegge RH 0247 KW	x				H	x		x	x	H		H	x	x
	Carex panicea L. Blauwe zegge RH 0248			x		x			x			x			
	Carex paniculata L. Pluimzegge RH 0249	x	x			x	x			x	x		x		
	Carex paupercula Michx. (Alpenslijkzegge)											H			
	Carex pulicaris L. Viozegge RH 0255 BE			x		x									
	Carex remota L. Ile zegge RH 0258						x								
	Carex rostrata Stokes Snavelzegge RH 0260											H	H		
	Carex spicata Huds. Gewone bermzegge RH 0262						H	x							
	Carex sylvatica Hudson Boszegge RH 0264	x	x	x		x									
	Eleocharis quinqueflora (Hartm.)Schwarz Ambloemige waterbies RH 0438 BE						x					H			
	Eriophorum latifolium Hoppe Breed wollegras RH 0478 EB	x	x			x	x		x	x	x		x	x	
	Eriophorum scheuchzeri Hoppe (Scheuchzer's wollegras)											H			
	Schoenus ferrugineus L. (Roestrode knopbies)			H											
134	Poaceae - Grassenfamilie														
	Agropyron caninum (L.)P.B. [in Hk: Elymus caninus] Hondstarwegras RH 1073	x													
	Agropyron repens (L.)P.B. [in Hk: Elytrigia repens] Kweek RH 0446			x					x						
	Agrostis capillaris L. Gewoon struisgras RH 0019						H					H			

nr.	naam	locatie										comm.		
		3	0				a			1			a	
		0	1	2	3	4	5	5	6	7	8	9	0	0
	Poa annua L. Straatgras RH 0952	x												
	Poa compressa L. Plat beemdgras RH 0955												H	
	Poa nemoralis L. Schaduwgras RH 0956					H								
	Sesleria caerulea (L.)Ard. [in Hk: S.albicans] Blauwgras RH 1194 VN	x	x		x			x						
	Trisetum flavescens (L.) P.B. Goudhaver RH 1312 GE	x						H			H			
135	Sparganiaceae - Egelskopfamilie Sparganium angustifolium Michx. Drijvende egelskop RH 1228 BE							H			x			
138	Liliaceae - Lelifamilie Allium schoenoprasum L. Bieslook RH 0032										x	x		
	Colchicum autumnale L. Wilde herfsttijloos RH 0345 BE Besch.	x	x	x				x						
	Lilium martagon L. Turkse lelie BB 5085	x	x		x			x	x					
	Lloydia serotina (L.)Rchb. (Dwerglelie)													x
	Maianthemum bifolium (L.)Schmidt Dalkruid RH 0786					x								
	Paris quadrifolia L. Eenbes RH 0920 KW	x	x		x	x		x						
	Polygonatum verticillatum (L.)All. Kranssalomonszegel RH 0966 BE	x	x		x					x				
	Streptopus amplexifolius (L.)D.C. (Knoopvoet)				x	x		x						
	Tofieldia calyculata (L.)Wahlenb. (Bieslelie)	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x		x
	Veratrum album L. (s.str) (Dodenwaad)	x	x									x		
	Veratrum album L. ssp.alba (met witte bloemen)			x								x		
	Veratrum album L. ssp.lobelianum (Bernh.) Rchb. (met groene bloemen)	x				x			x					
140	Orchidaceae - Orchideeënfamilie Cephalanthera rubra (L.)Rich. Rood bosvogeltje RH 0291 VN Besch.	x												
	Coeloglossum viride (L.)Hartm. Groene nachtorchis RH 0344 BE Besch.					x		x	x	x	x	x		
	Dactylorhiza maculate (L.)Soó Gevlekte orchis RH 1616 KW Besch.	x	x	x		x			x					
	Dactylorhiza majalis (Rchb.)Hunt.&Summ. [in Hk: geen Ned.naam, BB 1637; s.lat., maar ssp.majalis = Brede orchis RH 0886 KW Besch.]					x								
	Epipactis atrorubens (Hoffm.)Besser Bruinrode wespeorchis RH 0459 KW Besch	x	x		x	x		x	x					

nr.	naam	locatie										comm.		
		3	0				a	1			a			
		0	1	2	3	4	5	5	6	7	8	9	0	0
	Epipactis helleborine (L.)Crantz Brede wespeorchis RH 0460 Besch.				x	x								
	Epipactis palustris (L.)Crantz Moeraswespeorchis RH 0461 KW Besch.	x	x		x									
	Gymnadenia conopsea (L.)R.Br. Grote muggeorchis RH 0593 EB Besch.	x	x	x	x	x		x	x	x			x	
	Gymnadenia odoratissima (L.)Rich. (Welriekende muggeorchis)				x	x		x	x	x			x	
	Listera ovata (L.)R.Br. Grote keverorchis RH 0750 KW Besch.	x	x	x	x	x		x	x	x		x	x	
	Neottia nidus-avis (L.)Rich. Vogelnestje RH 0861 EB Besch.				x	x								
	Nigritella nigra (L.)Rich. (Zwarte vanilleorchis; Bränderli; Männertreu)	x				x		x	x	x		x	x	
	Nigritella rubra (Wettst.)Richter (Rode vanilleorchis)							x						
	Orchis mascula (L.)L. Mannetjesorchis RH 0887 EB Besch.			x								x		
	Platanthera bifolia (L.)Rich. Welriekende nachtorchis RH 0950 BE Besch.											x		
	Pseudorchis albida (L.)Löve Witte muggeorchis RH 0735 VN Besch.	x				x						x	x	
	Traunsteinera globosa (L.)Rchb. (Kogelorchis)									x		x		

totaal

521	soorten
1	naam met s.lat., waarvan één soort ook in de 521 zit
9	extra ondersoorten (ssp.), waarvan de "grote" soort of het eerste exemplaar-ssp. in de 521 zit

531 taxa

Commentaren

1. op veel dagen gezien, maar pas thuis ingeschreven; arbitrair op eerste dag
2. zie commentaar 1
3. (bijna) altijd gezien in vrucht; aangenomen als de vorm met de witte bloemen (i.p.v. de gele)
4. aanvankelijk een aantal vondsten (voorlopig) ingeschreven als *R.platanifolius*; later, toen meer materiaal op tafel kwam, allemaal beschouwd als *R.aconitifolius*.
5. ondanks determinatie geen 100% zekerheid, dus cf.
6. In Heukels verwarrende nomenclatuur tussen Gevlekt (*maculatum*) en Kantig (*dubium*). In het veld genoemd als Kantig (i.p.v. gevleugeld); na determinatie ingeschreven als *H.maculatum*.
7. vondst van 5 juli: zie 5.
8. Wild of aangeplant? (in de tuin van Jochalp), zie verder ook 5.
9. Voorlopig benoemd als *Alchemilla fiabellata*. Na herdeterminatie vastgesteld als *A.monticola*; zit in Flora Helvetica in de groep *A.xanthochlora*, agg. en in Heukels als zelfstandige soort.
10. uitsluitend vegetatief (stengel met bladen) gezien.
11. vondst van 1 juli: zie 5
12. vondst van 2 juli dubieus; daarna t/m 9 juli uitsluitend *A.reptans* gevonden. Helaas geen herbariummateriaal meegekomen van de vondst van 30 juni te kunnen herdetermineren.
13. zeer opvallende kleurafwijking: lichtroze bloemen met donkerrode strepen; anatomisch geheel identiek met de gewone donkerrode vorm; vreemd genoeg niet afgebeeld in Fl.Helv.
14. slechts éénmaal waargenomen van schaars materiaal
15. alle vondsten uitgebloeid, dus ingeschreven als cf.; betrouwbare determinatie is dus onmogelijk, maar zo als ze eruitzagen is gekozen voor *P.alpina*
16. De keuze tussen *C.flava* s.str., *lepidocarpa*, *viridula* en *demissa* is zelfs bij determinatie op tafel zeer moeilijk; daarom in het veld waargenomen vondsten ingeschreven als *C.flava* s.lat. (in Fl.Helv. als agg.)
17. vondst van 1 juli: zie 5

opgesteld door Ger van Zanen
21 augustus 2003

TOTAALLIJST PADDENSTOELEN

K.N.N.V.-reis 29 juni t/m 11 juli 2003

Graubünden: Tschierschen

SOORTNAMEN

Zowel de wetenschappelijke als de nederlandse namen zijn grotendeels ontleend aan het "Overzicht van de Paddenstoelen in Nederland" (1) en zijn daarbij voorzien van een soortnaamcode, bv. 012.05.0 (Voorjaarspronkrider). Bovendien is een toevoeging aangebracht als de soort in de Rode Lijst (2) geplaatst is, d.w.z. dat hij in Nederland een bedreigde is. Behalve de namen is ook de rangschikking van het paddenstoelenrijk in 6 grote groepen gevolgd uit het "Overzicht". De rang van deze 6 groepen in de taxonomie is echter nog lang niet opgehelderd. In het "Overzicht" is daarom ook afgezien van een verdere onderverdeling in klassen, orden en families. Wij hebben dit jaar geen vondsten gedaan uit de groep 5 (Zakjeszwammen) en 6 (Slijmzwammen).

De geslachten zijn rechtstreeks alfabetisch in de betreffende groep geplaatst en de soorten alfabetisch in het betreffende geslacht. Alle dit jaar waargenomen soorten komen ook in Nederland voor.

OVER DE VOLLEDIGHEID EN DE BETROUWBAARHEID

In principe kunnen paddenstoelen twaalf maanden in het jaar groeien, weliswaar iedere soort in zijn eigen seizoen. Alleen al daardoor is een volledige inventarisatie in een gebied tijdens een vakantiereis van twee weken uitgesloten. Het hoogseizoen van paddenstoelen, alom bekend van september, oktober en november, was hier duidelijk nog niet begonnen. Een geringe oogst, maar wel met wat interessante soorten, rechtvaardigde nog juist hier een lijst er van te maken. Kleine kwetsbare of vergankelijke exemplaren, zoals geel gekleurde wasplaten (*Hygrocybe*) of bruine bundelzwammen (*Pholiota*), die wij wel gezien hebben, maar niet op naam gebracht, konden wij echter niet meenemen, omdat de daarvoor benodigde specialistische literatuur en de instrumenten (microscoop, chemicaliën en droogapparaat) niet voorhanden waren. Alleen alles wat in het veld ondubbelzinnig bekend was kon ingeschreven worden.

TERREINEN, WAARNEMINGEN EN RESULTATEN

Uit de verschillende vegetatie-eenheden, die wij bij onze excursies doorkruisten, (zie ook verhaal in de Planten-lijst) was de paddenstoelenuogst grotendeels afkomstig van de bossen en slecht weinig van de hooi- en graslanden, moerassen en stenige terreinen. Zie ook de kolom o & f in deze totaalijst.

LITERATUUR

1. E.Arnolds e.a.: Overzicht van de paddestoelen in Nederland (1995)
2. E.Arnolds e.a.: Bedreigde en kwetsbare paddestoelen in Nederland (1996)

LEGENDA

Rode-lijst-codes

zie Planten-lijst (GE, KW, BE, EB, VN)

locatie

zie Planten-lijst

o & f = organisme en functionele groep

o: div = diverse boom- (planten-)soorten

Na = naaldboom

Lo = loofboom

hu = humus

me = mest

f: m = mycorrhizavormer

p = parasiet

s = saprofyt

opgesteld door Ger van Zanen

26 augustus 2003

VLIKKERS

WETENSCHAPPELYKE NAAM	NEDERLANDSE NAAM	WAARPLANTEN waaraan de rups leeft	29-06/11-07 HOTEL ALPINA	30-06 ZESNAS	01-07 MOLLNIS (regen)	02-07 LÖSEK	03-07 MOLLNIS	04-07 JUCHI-FARUR	05-07 UNTERKRS	06-07 LANGWIES	07-07 LÖSEK	08-07 SCHANFIS	09-07 JUCHI-FARUR	10-07 AROSA-OCHSENAIR
<i>Argynnis adippe</i>	Adippevlinder	<i>Viola</i> sp.	X		X		X		X				X	
<i>Boloria napaea</i>	Bergparelmoervlinder	<i>Viola</i> sp. o.a. <i>Viola biflora</i> + <i>Polygonum viviparum</i>								X				X
<i>Boloria euphrosyne</i>	Zilvervlek	<i>Viola</i> sp.	X			X			X					X
<i>Boloria selene</i>	Zilveren Maan	<i>Viola</i> sp.	X			X			X		X			
<i>Boloria titania</i>	Titania's Parelmoervlinder	<i>Polygonum bistorta</i> <i>Polygonum viviparum</i> ?						X	X		X		X	X
<i>Boloria dia</i>	Akkerparelmoervlinder	<i>Viola</i> sp.				X							X	
<i>Boloria thore</i>	Thor's Parelmoervlinder	<i>Viola</i> sp. o.a. <i>Viola biflora</i>				X			X		X			
<i>Melitaea diamina</i>	Woudparelmoervlinder	<i>Valeriana</i> sp. - <i>Plantago</i> sp. <i>Melampyrum</i> sp. - <i>Filipendula ulmaria</i>				X					X			
<i>Melitaea varia</i>	Alpenparelmoervlinder	<i>Plantago alpina</i> - <i>Gentiana verna</i> <i>G. acanthis</i>					X							
<i>Melitaea asteria</i>	Swergparelmoervlinder	<i>Plantago alpina</i>										X		
<i>Melanargia galathea</i>	Kambordje	Grassen	X				X							
<i>Erebia ligea</i>	Boserebia	<i>Carex sylvatica</i> + <i>Carex strigosa</i>	X			X	X		X		X			
<i>Erebia eurycle</i>	Grote Erebia	<i>Gasteria varia</i> - <i>Festuca</i> sp. <i>Poa nemoralis</i> - <i>Carex</i> sp. o.a.				X					X		X	X
<i>Erebia eriphyle</i>	Alpenbergerebia	<i>Anthoxanthum odoratum</i> <i>Reschampsia caespitosa</i>											X	
<i>Erebia manto</i>	Geelvlkbergerebia	<i>Festuca rubra</i>				X							X	X

VLIJKERS

WETENSCHAPPELIJKE NAAM	NEUWLANDSE NAAM	WAARDPLANTEN - waarvan de rups leeft	24-06/27-11-07 HOTEL ALPINA	30-06 ZESNAS	01-07 MOLINIS (regen)	02-07 LÖSER	03-07 MOLINIS	04-07 JOCH-FAKUR	05-07 WINTERKAS	06-07 LANGWIES	07-07 LÖSER	08-07 SCHANFIS	09-07 JOCH-FAKUR	10-07 AROSA-OCHSENALP
<i>Papilio machaon</i>	Koninginnepage	Peen - Vankel - Kl. Bevernel - Melkeppe - Engelwortel - e.a.	X				X					X		
<i>Parnassius apollo</i>	Apollovlinder	<i>Sedum album</i> - <i>S. telephium</i> e.a. <i>Sempervivum</i> - <i>Rhodiola</i>				X				X				
<i>Aporia crataegi</i>	Groot Geaderd Witje	Meldeoorn - lijsterbes - Appel - Prunus soorten.	X	X			X			X				X
<i>Pieris rapae</i>	Klein Koolwitje	Kruisbloemigen - Oostindischekers Reseda - Ganzervoet spec. e.a.	X	X				X						X
<i>Pieris napi</i>	Klein Geaderd Witje	<i>Cardamine</i> sp. - <i>Arabis</i> sp. - e.a. <i>Alliaria</i> - <i>Sinapis</i> - <i>Alyssum</i> - <i>Lunaria</i>	X	X				X		X			X	X
<i>Anthocharis cardamines</i>	Oranjetipje	<i>Cardamine</i> sp. - <i>Alliaria</i> - <i>Arabis</i> <i>Thlaspi</i> - <i>Hesperis</i> - <i>Nasturtium</i> e.a.						X						
<i>Colias phicomone</i>	Bergluzernevlinder	<i>Hippocrepis comosa</i> - <i>Trifolium repens</i> <i>Lotus corniculatus</i>				X							X	X
<i>Colias palaeno</i>	Veenluzernevlinder	<i>Vaccinium</i> sp. o.a. <i>uliginosum</i> + <i>myrtillus</i> .										X		
<i>Gonepteryx rhamni</i>	Citroenvlinder	<i>Frangula alnus</i> - <i>Rhamnus alpinus</i> <i>R. catharticus</i> - <i>R. alaternus</i> e.a.								X			X	
<i>Leptidea sinapis</i>	Boswitje	<i>Lathyrus</i> spec. <i>Lotus corniculatus</i> + <i>L. uliginosus</i>								X				
<i>Lycaena virgaureae</i>	Morgenrood	<i>Rumex</i> sp. o.a. <i>acetosa</i> - <i>crispus</i> <i>acetosella</i> - <i>thyrsiflorus</i>		X						X		X		
<i>Lycaena tityrus</i>	Brune Vuurvlinder	<i>Rumex scutellatus</i>												X
<i>Lycaena alciphron</i>	Violette Vuurvlinder	<i>Rumex acetosa</i>	X											
<i>Lycaena hippothoe</i>	Rode Vuurvlinder	<i>Rumex acetosa</i> - <i>R. acetosella</i> <i>R. crispus</i> - <i>Polygonum bistorta</i>		X			X							
<i>Cupido minimus</i>	Dwergblauwtje	<i>Anthyllis vulneraria</i> - Wondklaver	X	X				X		X			X	X

VLINGERS

WETENSCHAPPELYKE NAAM	NEDERLANDSE NAAM	WAARPLANTEN waarvan de rups leeft	29-06/11-07 HOTEL ALPINA	30-06 ZESNAS	01-07 MOLINIJS (regen)	02-07 LÖSER	03-07 MOLINIJS	04-07 MOLINIJS	05-07 JUCHI-FARUR	05-07 UNTERKRS	06-07 LANGWIES	07-07 LÖSER	08-07 SCHANFIS	09-07 JUCHI-FARUR	10-07 ARSA-ÖCHSENAIR
<i>Erebia epiphron</i>	Bergerebia	<i>Nardus stricta</i> <i>Festuca ovina</i> + <i>F. rubra</i>			X					X					
<i>Erebia pharte</i>	Blinde Bergerebia	<i>Carex ferruginea</i> - <i>C. flacca</i> <i>Festuca</i> sp. - <i>Nardus stricta</i>									X	X	X		X
<i>Erebia melampus</i>	Kleine Bergerebia	<i>Anthoxanthum odoratum</i> <i>Festuca ovina</i> - <i>Poa nemoralis</i>	X						X	X	X	X	X		
<i>Erebia tyndarus</i>	Zwitserse Glanserebia	<i>Nardus stricta</i> <i>Festuca ovina</i>										X			X
<i>Erebia cassioides</i>	Lewone Glanserebia	<i>Festuca ovina</i>													X
<i>Erebia nivalis</i>	Alpenglanserebia	<i>Festuca quadriflora</i>													X
<i>Erebia pronoe</i>	Watererebia	<i>Festuca ovina</i> - <i>F. quadriflora</i>								X					
<i>Maniola jurtina</i>	Bruin Zandoogje	Grassen	X					X							
<i>Coenonympha gardetta</i>	Alpenhooibeestje	Grassen		X						X	X	X	X		
<i>Lasioommata maera</i>	Rotsvlinder	Grassen - <i>Luene luzuloides</i>		X		X	X	X	X	X	X				
<i>Lasioommata petropolitana</i>	Kleine Rotsvlinder	Grassen								X	X	X	X		X
<i>Pyrgus malvae</i>	Aardbeidikkopje	<i>Potentilla</i> sp. - <i>Fragaria vesca</i> <i>Agrimonia eupatoria</i> - <i>Rubus</i> sp.		X											
<i>Pyrgus warrensis</i>	Alpenspikkeldikkopje	?						X							
<i>Pyrgus serratulae</i>	Voorjaarspikkeldikkopje	<i>Potentilla</i> sp.													X
<i>Carcharodus alceae</i>	Kaasjeskruidikkopje	<i>Malva</i> sp. <i>Alcea rosea</i>													X

VLIJKERS

WETENSCHAPPELIJKE NAAM	NEUERLANDESE NAAM	WAARDPLANTEN <i>waarvan de rups leeft</i>	2003 Tschierbischen
<i>Thymelicus lineola</i>	Zwartsprietdikkopje	Grassen	24-06/11-07 HOTEL ALPINA 30-06 ZESNAS 01-07 (regen) MOLLINIS 02-07 LÖSER 03-07 MOLLINIS 04-07 MOLLINIS 05-07 TSOCH-FAKUR 05-07 UNTERSAS 06-07 LANGWIES 07-07 LÖSER 08-07 SCHANFIS 09-07 TSOCH-FAKUR 10-07 PROSA-OCHESENALP
<i>Ochlodes venata</i>	Groot Nikkopje	Grassen	X

VLINDERS

WETENSCHAPPELYKE NAAM	NERERLANSE NAAM	WAARPLANTEN waarvan de rups leeft	29-05/11-03 HOTEL ALPINA	30-06 ZESNAS	01-07 MOLINS (regen)	02-07 LÖSER	03-07 MOLINS	04-07 JACIL-FAKUR	05-07 UNTERSRS	06-07 LANGWIES	07-07 LÖSER	08-07 SCHANFIS	09-07 JACIL-FAKUR	10-07 PROSA-OCHESENAR
<i>Plebeius argus</i>	Heideblauwtje	<i>Lotus-Ulex-Cytisus-Gesneria-Ononis Medicago-Helianthemum-Erica- Calluna-Coronilla-Astragalus Geranium sp.</i>												X
<i>Aricia eumedon</i>	Zwart Blauwtje									X				
<i>Aricia artaxerxes</i>	Vals Bruin Blauwtje	<i>Helianthemum nummularium Erodium sp - Geranium sp.</i>								X				X
<i>Plebeius orbitulus</i>	Alpenblauwtje	<i>Astragalus alpinus</i>								X				
<i>Polyommatus semiargus</i>	Klaverblauwtje	<i>Trifolium pratense</i>	X	X										X
<i>Polyommatus coridon</i>	Bleek Blauwtje	<i>Hippocrepis comosa</i>	X	X										X
<i>Polyommatus icarus</i>	Jcarusblauwtje	<i>Fabaceae: Lotus-Ononis-Medicago Trifolium-Melilotus-Astragalus- Silybium-Coronilla-Gesneria-Galaga</i>												X
<i>Polyommatus eros</i>	Vlaggenwikkeblauwtje	<i>Oxytropis halleri + Oxytropis campestris</i>									X			
<i>Inachis io</i>	Naagpauwoog	<i>Urtica dioica - Grote Brandnetel Parietaria officinalis</i>												X
<i>Vanessa atalanta</i>	Atalanta	<i>Urtica sp. Parietaria sp.</i>								X				
<i>Vanessa cardui</i>	Kistelvinder	<i>Cirsium-Carduus-Echium-Malva Beraga-Brassica-Asteraceae- Vitaceae-Fabaceae-Cucurbitaceae</i>	X	X					X	X	X	X	X	X
<i>Aglais urticae</i>	Kleine Vos	<i>Urtica dioica - Gr. Brandnetel</i>	X	X					X	X	X	X	X	
<i>Araschnia levana</i>	Landkaartje	<i>Urtica dioica + U. urens</i>							X					
<i>Argynnis paphia</i>	Keizersmantel	<i>Viola sp.</i>							X					X
<i>Argynnis aglaja</i>	Grote Parelmoervlinder	<i>Viola sp.</i>		X				X	X	X	X		X	X

VOGELLIJST

(61 soorten)

Knobbelzwaan
Wilde Eend
Tafeleend
Kuifeend
Casarca
Meerkoet
Steenarend
Buizerd
Slechtvalk
Torenvalk
Houtduif
Koekoek
Gierzwaluw
Groene Specht
Grote bonte specht
Huiszwaluw
Rotszwaluw
Waterpieper
Boompieper
Grote Gele Kwikstaart
Witte Kwikstaart
Winterkoning
Heggenmus
Roodborst
Zwarte Roodstaart
Paapje
Tapuit
Zanglijster
Grote Lijster
Merel
Beflijster
Kramsvogel

Braamsluiper
Grasmus
Tuinfluiter
Zwartkop
Bergfluiter
Tjiftjaf
Goudhaantje
Grauwe Vliegenvanger
Matkop
Kuifmee
Zwarte Mees
Koolmee
Staartmee
Boomklever
Vlaamse Gaai
Ekster

Notenkraker
Zwarte Kraai
Raaf
Alpenkauw
Spreeuw
Huismus
Vink
Europese Kanarie
Groenling
Putter
Kneu
Barmsijs
Kruisbek
Sneeuwvink

ANDERE DIEREN.

Dagactieve Nachtvinders:

Kolibrievlinder
Roodbandbeer
St. Jansvlinder (div. Spec.)
Odezia atrata (donker met witte vleugeltip)
Psodos quadrifaria
Phragmatobia plantaginis

Zoogdieren:

Ree
Edelhert
Gems
Alpenmarmot
Mol
Das (sporen: latrine)
Vos (sporen: uitwerpselen)
Wild Zwijn (sporen)

Libellen:

Paardenbijter

Weekdieren:

Wijngaardslak
Heesterslak
Gewone weglak

Amfibieën:

Alpenlandsalamander
Gewone Pad
Bruine Kikker

Bladmossen.

Barbula convoluta	Gewoon smaragdsteeltje
Brachythecium geheebii	slaapmos spec.
Bryum pseudotriquetrum	Veenknikmos
Bryum uliginosum	Rozet knikmos
Calliergon stramineum	Sliertig nerfpuntmos
Calliergon trifarium	nerfpuntmos spec.
Campylium stellatum	Sterre goudmos
Cirriphyllum piliferum	Gewoon haarspitsmos
Climacium dendroides	Boompjesmos
Otenidium molluscum	Kammos
Drepanocladus uncinatus	Geplooid sikkelmoss
Dicranella subulata	Pluisjesmos spec.
Dicranum montanum	Bossig gaffeltandmos
Dicranum scoparium var. scoparium	Gewoon gaffeltandmos
Ditrichum flexicaule	Kalk smaltandmos
Desmatodon guepinii	Krijt kleimoss
Drepanocladus sendtneri	Gekruid sikkelmoss
Encalypta streptocarpa	Groot klokhoedje
Eurhynchium striatum	Geplooid snavelmos
Fissidens adianthoides	Groot veenvedermoss
Helodium blandowii	Schansmos
Herzogiella seligeri	Geklauwd pronkmos
Homalothecium lutescens	Smaragdmos
Hygrohypnum luridum	Schijnklauwtjesmos
Hylocomium splendens	Gewoon etagemoss
Mnium marginatum	Rood sterremoss
Orthotrichum cupulatum	Bleke haarmuts
Orthotrichum speciosum	Ruige haarmuts
Philonotis calcarea	Groot staartjesmos
Plagiomnium affine	Rondbladig boogsterremoss
Plagiomnium ellipticum	Stomptandig boogsterremoss
Plagiomnium undulatum	Gerimpeld boogsterremoss
Plagiothecium curvifolium	Geklauwd platmos
Pleurozium schreberi	Bronsmoss
Pogonatum urnigerum	Grote viltmuts
Pohlia lutescens	Geel knolletjespeermoss
Polytrichum alpinum	Berg haarmoss
Rhizomnium punctatum	Gewoon viltsterremoss
Rhynchostegium murale	Muursnavelmos
Rhytidiadelphus loreus	Riempjes haakmos
Rhytidiadelphus triquetrus	Fluimstaartmos
Rhytidium rugosum	Buizerdmoss
Schistidium alpicola	Achterlichtmos spec.
Schistidium apocarpum	Gewoon achterlichtmos
Schistidium rivulare	Rivier achterlichtmos
Tortella fragilis	Bros kronkelbladmos
Tortella tortuosa	Gerimpeld kronkelbladmos
Tortula ruralis var. ruralis	Groot muursterretje
Ulota bruchii	Kroesmos
Cryphaea heteromalla	Vliermoss
Sphagnum subnitens	Glanzend veenmos.

Levermossen.

Lophozia guttulata	Dik trapmos
Lophocolea heterophylla	Gedrongen kantmos
Marchantia polymorpha	Parapluutjesmos
Plagiochila asplenioides var. asplenioides	Groot varentjesmos
Plagiochila asplenioides var humilis	Klein varentjesmos
Scapania aspera	Schoffelmos spec.
Scapania compacta	Gedrongen schoffelmos
Scapania curta	Klein schoffelmos
Scapania irrigua	Zand schoffelmos
Targionia hypophylla	Wiggemos

Korstmossen.

Caloplaca citrina	
Cetraria cucullata	
Cetraria islandica	IJelandamos
Cetraria pinastri	
Cladonia arbuscula var. arbuscula	Gebogen rendiermos
Cladonia chlorophaea	Groen bekermos
Cladonia coniocraea	Smal bekermos
Cladonia crispata var. subcrispata	
Cladonia digitata	
Cladonia merochlorophaea	Bruin bekermos
Cladonia parasitica	
Cladonia ramulosa	
Cladonia rangiferina	Echt rendiermos
Cladonia symphycarpa	
Dermatocarpon intestiniforme	
Evernia divaricata	
Hypogymnia physodes	Gewoon schorsmos
Icmadophila ericetorum	
Letharia vulpina	
Farmelia exasperatula	
Farmelia revoluta	
Farmelia subrudecta	Gestippeld schildmos
Farmelia sulcata	Gewoon schildmos
Peltigera aptosa	Leermos spec.
Peltigera leucophlebia	Leermos spec
Peltigera praetextata	Leermos spec.
Peltigera polydactyla	Leermos spec.
Peltigera scabrosa	Leermos spec.
Phlyctis argena	Lichtvlekje
Physia adscendens	Kapjes vingermos
Physia alpolia	Gem rmerd vingermos
Physia caesia	Stoeprand vingermos
Physia clementi	
Physconia (pulverulenta) distorta	Fers rijpmos
Pseudovernia furfuracea	Purper geweimos
Rhizocarpon geographicum	Gewoon landkaartmos
Umbilicaria cylindrica	
Umbilicaria deusta	Hunnebed navelmos
Usnea ceratina	Baardmos spec.
Usnea comosa	id.
Usnea hesperina	id.
Usnea rigida	id.
Usnea tortuosa	id.
Xanthoria elegans	Rood dooiermos
Cladonia furcata var. furcata	Gevorkt heidestaartje